

EVANGELISCH JEUGDVERBOND

Integriteitsbeleid

voor kampeiders en lokale groepen

Versie 2024 - 2025

Inhoud

Inhoud	1
1. Inleiding	4
2. Een nieuwe functie: het Aanspreekpunt Integriteit of de API	5
2.1. De functie van de API is tweeledig.....	5
2.2. Taakomschrijving van de API in het kader van integriteitsschendingen	5
2.2.1. <i>Wat de API niet is...</i>	5
2.2.2. <i>Wat de API wel is/doet</i>	5
2.2.3. <i>Beroepsgeheim vs. discretieplicht</i>	6
2.2.4. <i>Wie is de API binnen het Evangelisch Jeugdverbond?</i>	7
3. Definitie integriteit	8
3.1. Integriteit op drie domeinen.....	8
3.1.1. <i>Pesten</i>	8
3.1.2. <i>Agressie</i>	9
3.1.3. <i>Seksueel grensoverschrijdend gedrag</i>	10
3.1.4. <i>Een geval apart: suïcide</i>	11
4. De beleidspiramide.....	13
5. Het beleid inhoudelijk	14
5.1. KWALITEITSBELEID	14
5.1.1. <i>Voorbeeldfunctie van de leiders</i>	14
5.1.2. <i>Begeleidershouding</i>	15
5.1.3. <i>Verantwoordelijkheid</i>	15
5.1.4. <i>Screening en ondersteuning van leiding</i>	16
5.1.5. <i>Nice-to-know vs. need-to-know</i>	16
5.1.6. <i>Algemene sfeer van openheid en vertrouwen</i>	18
5.1.7. <i>Privacy</i>	18
5.1.8. <i>Respectvol omgaan met elkaar</i>	19
5.1.9. <i>Omgaan met het andere geslacht</i>	19
5.1.10. <i>Omgaan met diversiteit</i>	20
5.1.11. <i>Maak het thema integriteit bespreekbaar</i>	20
5.1.12. <i>Werkgroep integriteit</i>	20
5.1.13. <i>Het aanspreekpunt integriteit</i>	20
5.1.14. <i>Deontologische code</i>	20
5.1.15. <i>Contextbewustzijn</i>	21

5.1.16.	<i>Missie, visie en profilering van het EJV</i>	21
5.2.	PREVENTIEBELEID	23
5.2.1.	<i>Je bent samen verantwoordelijk</i>	23
5.2.2.	<i>Vorming</i>	24
5.2.3.	<i>Breng risico- en beschermende factoren in kaart</i>	24
5.2.4.	<i>Algemene preventiemaatregelen</i>	25
5.2.5.	<i>Specifieke preventiemaatregelen</i>	25
5.3.	REACTIEBELEID	27
5.3.1.	<i>Pesten</i>	27
5.3.1.1.	Stap 1: praat met het slachtoffer	27
5.3.1.2.	Stap 2: organiseer een eerste bijeenkomst	27
5.3.1.3.	Stap 3: leg het probleem uit	28
5.3.1.4.	Stap 4: deel de verantwoordelijkheid	28
5.3.1.5.	Stap 5: vraag naar ideeën van elk groepslid	28
5.3.1.6.	Stap 6: laat het aan de groep over	28
5.3.1.7.	Stap 7: een gesprek met elk afzonderlijk	28
5.3.1.8.	Algemene opmerkingen	29
5.3.2.	<i>Seksueel grensoverschrijdend gedrag</i>	29
5.3.2.1.	Fase 1: het vermoeden, de onthulling of de vaststelling	29
5.3.2.2.	Fase 2: intern overleg en extern advies	30
5.3.2.3.	Fase 3: interne afhandeling, melding bij hulpverlening en/of politie	31
5.3.2.4.	Fase 4: opvolging en evaluatie	32
5.3.2.5.	Inschatting met de tool van (N)iets mis mee: omgaan met het gedrag van de dader	32
5.3.3.	<i>Agressie</i>	34
5.3.3.1.	Opstartfase	34
5.3.3.2.	Escalatiefase	34
5.3.3.3.	Crisisfase	34
5.3.3.4.	Afbouwfase	34
5.3.3.5.	Postcrisisfase	34
5.3.3.6.	Wat met het slachtoffer?	35
5.3.3.7.	Wat met de groep?	35
5.3.4.	<i>Suicide</i>	35
5.3.4.1.	<i>Algemene richtlijnen</i>	35
5.3.4.2.	<i>Stap 1: het opmerken van signalen</i>	37
5.3.4.3.	<i>Stap 2: bid</i>	37

5.3.4.4.	<i>Stap 3: ga in gesprek met het kind/de jongere over de signalen die je ziet</i>	37
5.3.4.5.	<i>Stap 4: maak een inschatting hoe acuut de suïcidedreiging is</i>	37
5.3.4.6.	<i>Stap 5: Stel samen met het kind/de jongere een veiligheidsplan op</i>	38
5.3.4.7.	<i>Stap 6: Netwerk inschakelen en gepaste hulp zoeken</i>	38
5.3.4.8.	<i>Stap 7: Blijf beschikbaar zolang de situatie niet uit handen gegeven is</i>	39
5.3.4.9.	<i>Stap 8: nazorg</i>	39
5.3.4.10.	<i>Tips om in gesprek te gaan met het kind/de jongere</i>	40
5.3.4.11.	<i>Tips om in gesprek te gaan met ouders</i>	40
5.3.4.12.	<i>Wat met de groep?</i>	41
5.3.4.13.	<i>Kan ik als jeugdwerker schuld treffen in een zelfmoord(poging)?</i>	41
5.4.	<i>Ter afronding</i>	42
5.4.1.	<i>Straf en tucht</i>	42
5.4.2.	<i>Richtlijnen voor communicatie</i>	43
5.4.3.	<i>Wat als ouders een klacht indienen?</i>	44
5.4.4.	<i>Zelfzorg</i>	45
Bijlage I:	wegwijzer voor inschakelen en doorverwijzen naar externe instanties	46
Bijlage II:	akkoord integer en deontologisch handelen	48
Bijlage III:	voorbeeld van een gedragscode	60
Bijlage IV:	voorbeeld van omgangsregels	61
Bijlage VI:	het vertrouwenscontract	62
Bijlage VII:	Voorbeeld van een veiligheidsplan	64
Bijlage VIII:	Nuttige literatuur en links	65

1. Inleiding

Het is de verantwoordelijkheid van elke jeugdorganisatie om zorg te dragen voor de kinderen en jongeren die aan hen worden toevertrouwd. We waken over hen en beschermen hen tegen onrecht. Dat is de reden voor ons integriteitsbeleid! We willen kinderen en jongeren ondersteunen in het bewaken van hun grenzen en willen gewapend zijn tegen (mogelijke) integriteitsschendingen.

Denk je dat grensoverschrijdend gedrag binnen onze jeugdcontext niet voorkomt? Think again! Het is niet omdat er geen officiële cijfers zijn of omdat we er zo weinig van horen, dat het niet gebeurt. In vele gevallen van grensoverschrijdend gedrag wordt het niet of te laat opgemerkt of zwijgt het slachtoffer en lijdt in stilte verder. Enkele voorbeelden van integriteitsschendingen:

In een lokale jeugdgroep wordt er een groepje opgericht op Facebook, waarbij één lid bewust uitgesloten wordt. De inhoud van het groepje is ook expliciet gericht tegen het uitgesloten lid. Het lid komt dit te weten en vertelt in een gesprek met jou dat hij beslist heeft om uit de jeugdgroep te stappen.

Op kamp is er een gezellige sfeer rond het kampvuur in de avond. Een jongen en meisje hebben het voor elkaar gekregen om zich even af te zonderen onder het mom van een avondwandeling. Je merkt even later op dat het meisje met een bedrukt gezicht terug in de groep stapt. Je gaat er langs zitten en vraagt hoe het gaat. Het meisje geeft toe dat de jongen haar zonnet onder haar rok betast heeft.

Een spel loopt uit de hand en twee jongens uit je groep krijgen laaiende ruzie. Er wordt wat geduwd en getrokken, maar op een bepaald moment haalt één van beide jongens uit naar de andere. Het was raak en het slachtoffer heeft een zware bloedneus. De groep is zwaar onder de indruk van het gebeuren.

Dit beleid is er op gericht om jullie als kinder- en jeugdwerkers in een kamp- of kerkcontext de nodige handvaten te geven om dergelijk grensoverschrijdend gedrag te voorkomen of op zijn minst tijdig te signaleren. Zo blijft jeugdwerk steeds leuk voor iedereen!

2. Een nieuwe functie: het Aanspreekpunt Integriteit of de API

2.1. De functie van de API is tweeledig

In eerste instantie is de API er op gericht om vragen, vermoedens of klachten over een integriteitsschending te behandelen. Het is een laagdrempelig aanspreekpunt voor alle betrokkenen binnen onze organisatie.

In tweede instantie waakt de API over het integriteitsbeleid met oog op preventie en reactie. Elk jaar probeert de API de balans op te maken van wat werkt en wat niet in het kader van integriteit. Daarbij worden de good practices extra in de verf gezet en versterkt, worden de bad practices verwijderd uit het beleid en wordt er gekeken naar mogelijke nieuwe initiatieven die zich – al dan niet – spontaan ontwikkeld hebben in het kader van integriteit in het jeugdwerk.

2.2. Taakomschrijving van de API in het kader van integriteitsschendingen

2.2.1. *Wat de API niet is...*

- Een hulpverlener

De API heeft niet als doel om hulpverlening op te starten en daarbij zelf het probleem het hoofd te bieden. De API heeft dus GEEN beroepsgeheim, maar wel discretieplicht en meldingsplicht.

- Een onderzoeksrechter

De API is er niet op gericht om achter de feiten aan te gaan en de waarheid te weten te komen.

- Een journalist

De API dient niet iedereen op de hoogte brengen die nieuwsgierig is naar het verhaal, maar wel enkel diegenen die informatie moeten hebben over de gegeven situatie.

Voor de API is het niet belangrijk om alle details te weten te komen over een voorval, maar enkel datgene dat nodig is om de situatie onder controle te krijgen.

- Een bestuurder

De API heeft geen (eind)verantwoordelijkheid, maar fungeert vooral als tussenpersoon en eerste aanspreekpunt indien men vastloopt bij een (mogelijke) integriteitsschending.

2.2.2. *Wat de API wel is/doet...*

De API is bij een melding, vraag, klacht of andere boodschap rond integriteitsschendingen het luisterend oor. Het verhaal wordt beluisterd, zonder te oordelen of het verhaal in vraag te stellen. De API maakt een juiste inschatting van de situatie – al dan niet in overleg met een intern team of externe experts – en leidt de melder(s) ¹ in het nemen van de juiste vervolgstappen of verwijst door indien nodig. Voor een overzicht van externe instanties die gecontacteerd kunnen worden – niet alleen door de API, maar ook door de melder(s) –, zie Bijlage I. De melder(s) worden op die manier versterkt in hun rol in de context waarin ze zich op dat moment bevinden. Om verdere afspraken te maken of

1 Een melder kan zijn: het kind/de jongere zelf of een volwassene (leider, jeugdwerker, kinderwerker, pastoraal werker, etc.) waartoe het kind of de jongere zich gewend heeft met het probleem.

procedures in te stellen, kan de API op vraag zelf rechtstreeks met de betrokkenen van het incident of op algemeen lokaal niveau in gesprek gaan.

De API maakt steeds een anoniem, correct, schriftelijk verslag dat op een vertrouwelijke wijze bewaard wordt. Enkel de hiertoe bevoegde personen hebben toegang (API, directie en voorzitter) tot deze documenten en zij dienen enkel ter inzage wanneer het correct handelen van de API betwist wordt.

Wat betreft nazorg, ligt de regie in handen van de lokale groep. De API heeft ook hier een adviserende rol. Het is belangrijk om na een incident nazorg te organiseren, zodat de betrokkenen niet met negatieve gevoelens blijven rondlopen en het zorgt er voor dat er minder kans is op herhaling van een incident.

De API kan ondersteuning bieden op volgende vlakken:

- Helpen in het organiseren van nazorggesprekken op korte termijn. Dit kan vrij georganiseerd worden binnen de lokale groep, waarbij de groep zelf kiest wie deze gesprekken zal vormgeven, maar de API kan hiervoor ook contact leggen met andere gespecialiseerde instanties, zoals het CAW of slachtofferhulp.
- Handvaten aanbieden voor de communicatie naar een bredere groep.
- Opvolging van het incident door de lokale groep te laten briefen over de uitvoering van de voorgestelde stappen, de nog te ondernemen stappen en het samen in kaart brengen van de gevolgen. Er worden tussen de API en de lokale groep afspraken gemaakt over hoe deze briefing zal verlopen.

De evaluatie van het proces gebeurt door de API in samenspraak met het bestuur. Er wordt bij alle betrokkenen op lokaal niveau navraag gedaan over hoe ze de behandeling ervaren hebben. Zijn ze tevreden over hoe het incident werd opgevolgd? Hoe verliep de communicatie? Wat liep goed en wat kon beter? Dit kan ook waardevolle informatie opleveren voor verbeterpunten op het vlak van beleid. De API kan aan het bestuur suggesties doen over hoe deze informatie verzameld en geïnterpreteerd kan worden of kan er voor kiezen om deze informatie zelf te verzamelen en terug te koppelen aan het bestuur. Van daaruit wordt er samen gekeken naar mogelijke verbeterpunten en hoe deze te implementeren in de huidige werking.

2.2.3. Beroepsgeheim vs. discretieplicht

Een belangrijke element in het beroepsgeheim is de zwijgplicht. Dit betekent dat de hulpverlener de plicht heeft om te zwijgen over vertrouwelijke informatie die hem werd toevertrouwd in een hulpverleningsrelatie. Dit blijft gelden ook nadat de vertrouwensrelatie beëindigd is. Het beroepsgeheim wordt geschonden wanneer opzettelijk vertrouwelijke informatie wordt vrijgegeven, ook wanneer dat niet bedoeld is om schade te berokkenen. In sommige gevallen kan het beroepsgeheim doorbroken worden, maar enkel wanneer er sprake is van een wettelijke basis die in een formele wet of decreet vastgelegd is. In de meeste gevallen wordt het beroepsgeheim doorbroken in het kader van rechtszaken waarbij er sprake is van een noodsituatie of om (verdere) ernstige misdrijven te voorkomen. Toch mag de hulpverlener er voor kiezen om niet te spreken zonder dat hij hiervoor gestraft kan worden. In vele gevallen zal de hulpverlener er voor kiezen om de betrokkene te stimuleren om de nodige gevoelige informatie zelf te delen.

De API heeft discretieplicht, net zoals iedereen die in de jeugdsector aan het werk is. Bij discretieplicht geldt: zwijgen is de regel, tenzij er sprake is van een uitzondering. Er wordt dus geen informatie gedeeld met derden, tenzij de betrokkene daar uitdrukkelijk de toestemming toe geeft. Er zijn verschillende uitzonderingen waarbij de API moet spreken:

- als het delen van de informatie in het belang is van de betrokkene(n)
- als er sprake is van een noodtoestand: de fysieke, psychische of seksuele integriteit van de betrokkene(n) komt in het gedrang
- als je er van hogerhand toe verplicht bent, bijvoorbeeld bij ondervraging door onderzoeksrechter
- als er sprake is van een gewetenskwestie/moreel dilemma (= een dilemma dat ontstaat als er een botsing is tussen verschillende morele waarden, het kiezen voor de ene waarde gaat dan ten koste van de andere waarde).
- als de API of de organisatie geschaad wordt.

Er wordt daarbij niet meer informatie gedeeld dan nodig is voor een goed begrip en efficiënt handelen in de gegeven situatie.

2.2.4. Wie is de API binnen het Evangelisch Jeugdverbond?

Veerle Kalkhuis is onze vaste integriteitsmedewerker en daarom dus ook ons aanspreekpunt.

Veerle is telefonisch bereikbaar op het nummer 0484/06 38 09 op maandag en donderdag van 10u tot 18u en woensdag van 14u tot 20u.

Je kan ook steeds een mail sturen naar veerle.kalkhuis@ejv.be

3. Definitie integriteit

Er is geen eenduidige definitie voor de term 'integriteit'. Graag hanteren wij in dit kader volgende omschrijving:

"De bevordering en bescherming van de fysieke, psychische en seksuele integriteit van kinderen en jongeren, waarbij ieder het recht heeft om zelf te bepalen wat kan en niet kan en niet gedwongen mag worden om een handeling te ondernemen of te ondergaan waar hij/zij zich niet goed bij voelt."

Concreet betekent dit dat alle kinderen en jongeren het recht hebben om zelf grenzen te stellen en dat deze grenzen gerespecteerd dienen te worden door anderen. Grenzen kunnen tevens gesteld worden door maatschappelijke waarden en normen, maar significante anderen in de omgeving van kinderen en jongeren kunnen ook mee bepalen waar de grenzen liggen.

Wat integer is en wat niet, is sterk afhankelijk van de tijdsgeschiedenis. De huidige maatschappij ten tijde van #metoo, heeft de grenzen rond integriteit sterk bepaald. Waar het spel 'verkrachtertje' vroeger slechts gezien werd als een ludieke spelvorm, krijgt dit in deze tijd een heel negatieve bijklank en wordt het best gemeden. De fysieke grenzen van kinderen en jongeren kunnen in dit kader niet gegarandeerd worden.

De context bepaalt ook wat integer is. Afhankelijk van in welke context een kind of jongere zich bevindt, kan éénzelfde gedrag integer zijn of net niet. Zo kan men gerust in zijn blootje rondlopen thuis, maar op kamp is dit not done

3.1. Integriteit op drie domeinen

Hoe we binnen dit beleid rond integriteit aan de slag gaan, kan vertaald worden naar drie grote domeinen waarop integriteit een rol speelt, namelijk pesten, agressie en seksueel grensoverschrijdend gedrag.

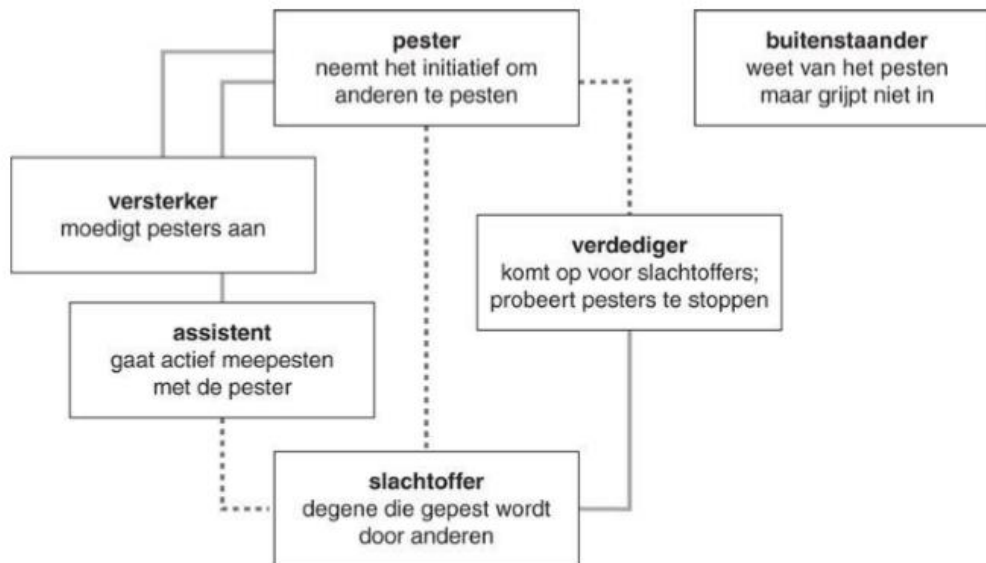
3.1.1. Pesten

Pesten wordt omschreven aan de hand van vijf kenmerken:

- systematisch, zich herhalend negatief gedrag
- expliciet bedoeld om te kwetsen
- er wordt schade berokkend aan het slachtoffer
- ongelijke machtsbalans, waarbij het slachtoffer wordt beschouwd als 'zwak'
- sociale functie, voor de dader bedoeld om aanzien en status te verwerven binnen een groep

Plagen is vaak van korte duur en speelt zich af tussen gelijken. De mogelijkheid is er om terug te plagen en vaak wordt dit beschouwd als een goedbedoeld grapje onder elkaar. Dit wil niet zeggen dat plagen niet kwetsend kan zijn! Neem steeds de gevoelens van het slachtoffer serieus.

Bij een pestsituatie zijn er steeds meerdere personen betrokken. Onderstaand schema geeft duidelijk de verschillende rollen in een pestsituatie weer:

Afbeelding 1. Schematische weergave van de verschillende rollen binnen een pestsituatie.

Er zijn verschillende vormen van pesten te onderscheiden:

- Verbaal pesten: uitschelden, belachelijk maken, uitlachen, bedreigen, chanteren of intimideren
- Fysiek pesten: spugen, schoppen, slaan of knijpen
- Materieel pesten: spullen kapot maken, afpakken of verstoppen
- Relationeel pesten: iemand buitensluiten, over iemand roddelen of geruchten verspreiden
- Digitaal pesten = cyberpesten: belastend materiaal (foto's, filmpjes, roddels) via het internet of sociale media verspreiden, iemand via sociale media lastigvallen

Vooraf de sociale media spelen een grote rol in de huidige pestproblematiek. Waar vroeger face-to-face contact nodig was om te pesten, kan dit nu digitaal gebeuren. Dit kan traditioneel pestgedrag wat al aan de gang is nog extra versterken.

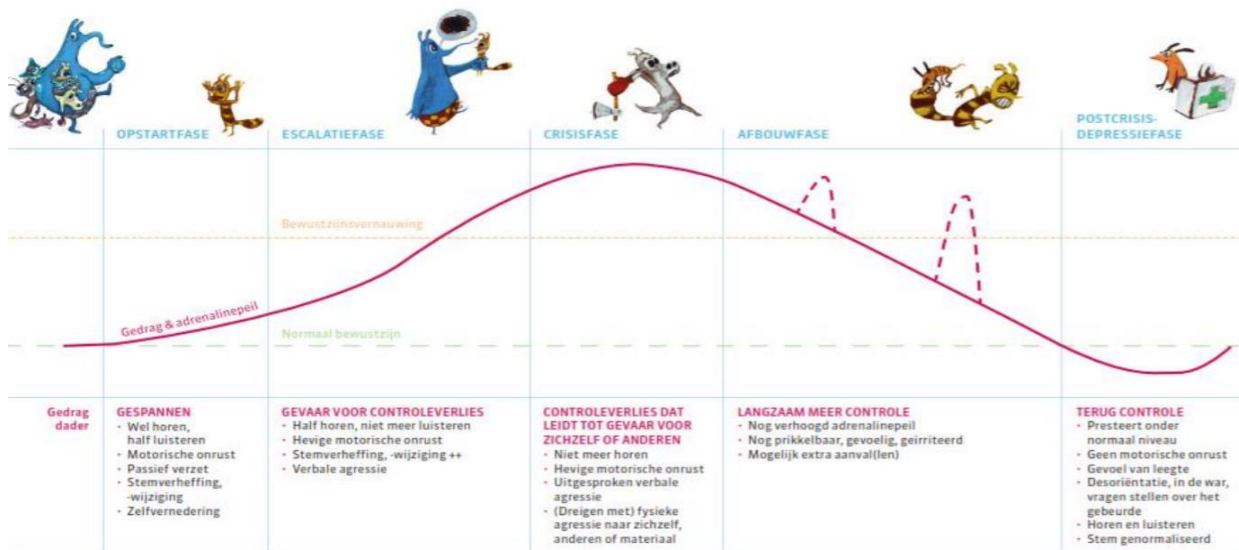
3.1.2. Agressie

Agressie kan onderverdeeld worden in twee soorten, namelijk frustratie-agressie en instrumentele agressie.

Frustratie-agressie ontstaat wanneer iemand de controle over de situatie verliest, met als oorzaak bepaalde versterkte negatieve emoties en een gevoel van onmacht. Een concrete trigger of situatie doet de bom ontploffen. Het is een vorm van agressie die iedereen kan overkomen.

Instrumentele agressie wordt bewust ingezet om een bepaald doel te bereiken. Het doel is grenzen te verleggen, te zien hoe ver er gegaan kan worden. De persoon in kwestie heeft de situatie perfect onder controle en stuurt zijn gedrag bij in functie van het effect. Wanneer de agressie leidt tot het gewenste doel, kan dit leiden tot herhaling van het agressieve gedrag.

Agressie ontwikkelt zich gewoonlijk volgens een bepaald verloop. Dit wordt weergegeven in het crisisonwikkelingsmodel (zie afbeelding 2). Elke fase kan je herkennen aan een aantal specifieke kenmerken.

Afbeelding 2. Crisisontwikkelingsmodel met zijn typische kenmerken per fase

Zowel functionele als frustratie-agressie kunnen verschillende uitingsvormen aannemen. We denken daarbij aan verbale agressie (schelden, roepen, uitdagen), non-verbale agressie (dreigende gebaren, spugen), fysieke agressie (slaan, schoppen, bijten, krabben), relationele agressie (uitlachen, buitensluiten, roddelen), materiële agressie (dingen stukmaken, met deuren gooien), psychologische agressie (manipuleren, chanteren, onder druk zetten) en seksuele agressie. De agressie kan gericht zijn op anderen, op de materiële omgeving of op zichzelf.

3.1.3. Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Seksueel grensoverschrijdend gedrag is elke vorm van seksueel gedrag of seksuele toenadering, waarbij aan één of meerdere van de volgende zes criteria niet wordt voldaan:

- Wederzijdse toestemming, in die zin dat alle betrokkenen met volle bewustzijn instemmen en zich prettig voelen bij wat er gebeurt
- Vrijwilligheid, dit wil zeggen zonder enige vorm van beloning, manipulatie, druk of dwang
- Gelijkwaardigheid op vlak van leeftijd, kennis, intelligentie, aanzien, macht, maturiteit, status,...
- Leeftijds- of ontwikkelingsadequaat betekent dat de jongere seksueel gedrag vertoont dat voor de leeftijd of ontwikkeling verwacht kan worden
- Contextadequaat, waarbij het seksuele gedrag aangepast is aan de context, zonder anderen te betrekken of choqueren
- Zelfrespect, zonder dat het seksuele gedrag fysieke, emotionele of psychische schade veroorzaakt

Onder seksueel grensoverschrijdend gedrag valt ook de term seksueel misbruik, waarbij er aan geen enkel van bovenstaande zes criteria voldaan wordt. Bij seksueel misbruik is er sprake van een afhankelijke relatie tussen dader en slachtoffer en waarbij het slachtoffer vaak veel jonger is, waarbij de vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag wordt afgedwongen en waarvoor geen toestemming gevraagd is.

Het stuurwiel seksueel gedrag (zie afbeelding 3) kan helpen om de criteria visueel, herkenbaar en duidelijk te maken voor iedereen. Hoewel dit stuurwiel symbool staat voor de autonomie en verantwoordelijkheid van de kinderen en jongeren, willen we als christen hier een extra dimensie aan

toevoegen: God is de stuurinrichting – het mechanisme waar het volledige stuur aan bevestigd is - en bepaalt met Zijn Woord mee hoe we met seksualiteit dienen om te gaan. Dit maakt dat bepaald seksueel gedrag minder aanvaardbaar zal zijn dan de wereld ons voorspiegelt. Het is de verantwoordelijkheid van de kinderen en jongeren om God hierin te betrekken en Zijn wil hierin te volgen en de verantwoordelijkheid van ons als leiders om hierin het voorbeeld te zijn en kinderen en jongeren hier in te begeleiden.

Afbeelding 3. Stuurwiel van seksueel gedrag

3.1.4. Een geval apart: *suicide*

Terminologie

Zelfmoord, zelfdoding of suicide zijn allemaal termen om te verwijzen naar éénzelfde betekenis, namelijk het opzettelijk beëindigen van het eigen leven. Deze drie termen zullen doorheen het document allen willekeurig gebruikt worden.

Wanneer er een poging ondernomen wordt die niet geslaagd is, spreken we van een *zelfmoordpoging*.

Voorafgaand aan een zelfmoord(poging), zijn de *zelfmoordgedachten*. Dat gaat over gedachten over zelfdoding of uit de problematische situatie willen stappen. Zelfmoordgedachten zijn eigenlijk een vernauwing van het denken en het kind/de jongere ziet maar een klein stukje van de werkelijkheid. Ze zien enkel een probleem – en vaak denken ze dat ze zelf het probleem zijn -, maar kunnen niet meer nadenken over een oplossing. De enige uitweg die ze zien is uit het leven stappen, omdat ze willen dat het leven stopt zoals het nu gaat. In die zin verlangen ze ook niet zozeer naar de dood zelf, maar wel naar een uitweg. Zelfmoordgedachten zijn de onzichtbare signalen dat het niet goed gaat met iemand. Er zijn ook (duidelijke) zichtbare signalen die aangeven dat het niet goed gaat met een kind/jongere. In onderstaande paragraaf lees je hier meer over.

Zichtbare signalen

Er zijn vijf categorieën van zichtbare signalen die aangeven dat het niet goed gaat met een kind/jongere en die doen denken aan zelfdoding. Natuurlijk is het niet zo dat bij aanwezigheid van één van de

signalen, dat het kind/de jongere dadelijk aan zelfmoord denkt. Vaak gaat het om een langdurig aanwezig zijn van meerdere van deze signalen.

Veranderingen in emoties, zoals plotse huilbuien, agressief gedrag, woede-uitbarstingen, prikkelbaar, somberheid, angst

Veranderingen in gedrag, zoals het plots dragen van donkere kledij, onverzorgd uiterlijk, verwaarlozing van hygiëne

Zich terugtrekken door niet meer naar activiteiten te komen, wegloopgedrag, verlies van interesse en activiteiten, zich terugtrekken uit sociale contacten

Zeggen dat het niet goed gaat, met uitspraken zoals: “ik wou dat ik dood was”, “voor mij hoeft het niet meer” en “ik zie het niet meer zitten”. Wanneer ze dit niet concreet uitspreken, kan een kijkje op hun sociale media wel een kijk geven in hun gedachten en daar dus wel sprekend zijn. Denk bijvoorbeeld aan donkere afbeeldingen, bepaalde quotes, etc.

Signalen die wijzen op de aanwezigheid van concrete zelfmoordgedachten of –plannen, zoals afscheid nemen van belangrijke personen/plaatsen, weggeven van persoonlijke spullen, voorbereidingen treffen, effectieve poging

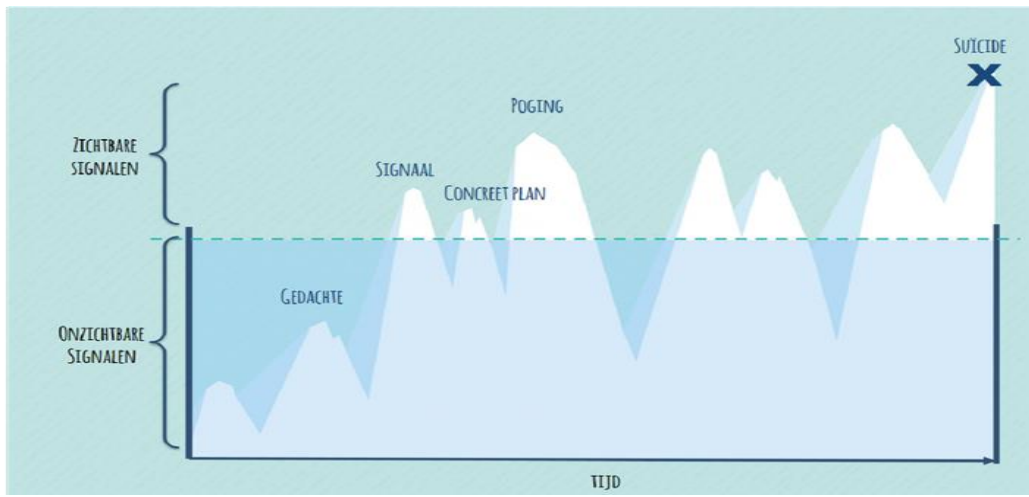
Het is duidelijk dat zowel de kinderen/jongeren die zwijgen, als diegenen die duidelijk de wens om dood te zijn uitspreken, in staat zijn om effectief een zelfmoordpoging te ondernemen. Neem de signalen dus steeds serieus!

Het suïcidaal proces

Zelfmoord is geen actie die je zomaar van de ene op de andere dag onderneemt, daar gaat een heel proces aan vooraf, startend met een eerste gedachten en zo evoluerend naar een concreet plan en het uiteindelijk uitvoeren van de daad. Die zelfmoordgedachten ontstaan omdat de beschermende factoren niet meer opwegen tegen de risicofactoren.

Onderstaande figuur maakt een voorbeeld van zo'n suïcidaal proces wat visueel. De pieken en dalen in deze figuur laten zien dat de gedachten en signalen voor zelfmoord fluctueren. Soms zijn de gedachten, signalen en plannen sterk aanwezig of is er een poging ondernomen, op andere momenten is dat niet het geval. Uit onderzoek is gebleken dat confrontatie met stresserende of moeilijke gebeurtenissen de wens om uit het leven te stappen kunnen versterken. Ook zijn er drempelverlagende factoren die dit proces kunnen versterken, zoals zwaar drugs- en alcoholgebruik, medicatiegebruik en de beschikbaarheid van een middel.

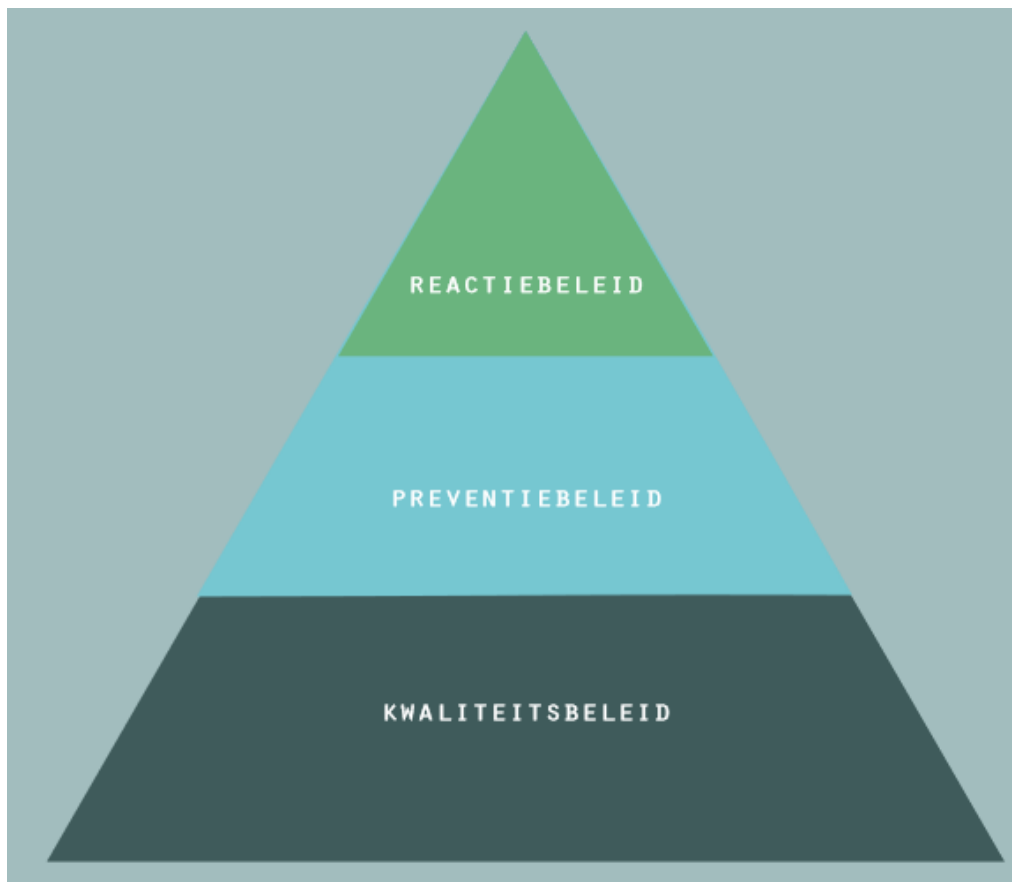
Zoals eerder al besproken, zijn de gedachten onzichtbare signalen. Dat is alles onder de stippellijn op deze figuur. Soms zijn ze zelfs nog niet heel concreet en bewust voor het kind/de jongere zelf. De andere signalen zijn duidelijk zichtbaar voor iedereen, te zien op de figuur boven de stippellijn. De stippellijn kan meer naar boven of beneden gepositioneerd worden, afhankelijk van het karakter van het kind/de jongere in kwestie. Een introvert kind zal bijvoorbeeld niet snel signalen uitzenden, of ze worden minder snel opgevangen.

Afbeelding 4. Het suïcidaal proces

4. De beleidspiramide

De beleidspiramide waarop het integriteitsbeleid gebouwd is, bestaat uit drie lagen. De interventies en maatregelen die genomen worden op het onderste niveau, moeten goed draaien voordat de interventies en maatregelen op de bovenliggende niveaus op volle kracht in werking gesteld kunnen worden. Hoe hogerop je in de piramide gaat, hoe meer er een probleemgerichte focus aangenomen wordt.

Afbeelding 5. Schematische weergave van de beleidspiramide

Het **kwaliteitsbeleid** is het voorwaardenscheppend kader dat bepaalt hoe je als organisatie omgaat met integriteit, welbevinden en aanverwante thema's en wat als noodzakelijke zorg voor en begeleiding van kinderen en jongeren wordt beschouwd.

Het **preventiebeleid** is verzameling van algemene en specifieke preventiemaatregelen die de organisatie onderneemt om risico's op het vlak van integriteit te verminderen of voorkomen.

Het **reactiebeleid** komt in actie wanneer er sprake is van een integriteitsschending. Het is de curatieve aanpak, waarin duidelijk omschreven wordt welke stappen en procedures de organisatie volgt en welke zorg de organisatie installeert voor alle betrokkenen.

5. Het beleid inhoudelijk

5.1. KWALITEITSBELEID

5.1.1. Voorbeeldfunctie van de leiders

'Sta niemand toe dat hij vanwege je jeugdige leeftijd op je neerkijkt, maar wees voor de gelovigen een voorbeeld in wat je zegt, in je levenswijze, in liefde, geloof en zuiverheid.' - 1 Tim. 4:12 –

De leider leeft als een discipel van Jezus Christus en gedraagt zich hier ook naar. Hij is te allen tijde aanspreekbaar op de Bijbel.

Als leider zijn we een voorbeeld in hoe we spreken en gebruiken dus geen grof taalgebruik en praten positief, beleefd en waardierend ten opzichte van elkaar en anderen.

Als leider zijn we een voorbeeld in onze levenswijze en zijn we bescheiden, dragen we zelf geen uitdagende kledij, doen steeds zelf actief mee aan het opgestelde programma, hebben een positieve invloed op onze groep en gaan gepast om met onze GSM en sociale media.

Als leider zijn we een voorbeeld in liefde en stimuleren we vriendschappen en vinden we het belangrijk dat iedereen liefdevol met elkaar omgaat. Liefde en aandacht staat centraal in onze zorg voor alle kinderen en jongeren. Het is van belang dat kinderen en jongeren zich gewaardeerd en belangrijk voelen. We vertrekken altijd vanuit de leefwereld van kinderen en jongeren. Als leider steunen en bemoedigen we elkaar.

Als leider zijn we een voorbeeld in geloof en bidden we voor en samen met onze groep, leiding inbegrepen. We onderwijzen de kinderen en jongeren over het Woord van God, omdat we er van overtuigd zijn dat de Bijbel relevant is voor kinderen en jongeren vandaag. We zijn een licht en laten zien hoe God in ons eigen leven werkt.

Als leider zijn we een voorbeeld in zuiverheid en zorgen we zelf goed voor ons eigen lichaam. Roken, alcohol en drugs zijn dus uit den boze.

Kinderen en jongeren zijn evenwaardig aan hun leiding, wat betekent dat ook zij eigenaarschap hebben en dat we dit als leiding dienen te versterken. Dit houdt in dat we emancipatorisch te werk gaan en kinderen en jongeren de kans geven om hun gaven, talenten en mogelijkheden te ontwikkelen en hen ondersteunen in de zoektocht daarnaar.

Deze voorbeeldfunctie geldt niet alleen in de relatie leiding – kind/jongere, maar ook in de relatie leiding – leiding. De jonge generatie leiding leert veel uit het samenwerken met en observeren van de meer ervaren leiding. Op die manier schaven jonge leiders ook hun competenties verder bij.

5.1.2. Begeleidershouding

Hoewel je als leiding oog moet hebben voor iedere persoon afzonderlijk, is het zeker even belangrijk om de groep als geheel in het oog te houden. Elke groep heeft zijn eigen dynamiek. De groep kan als geheel goed samenhangen, maar er kan ook sprake zijn van klikjes. Soms kan één kind of jongere geïsoleerd worden in de groep of kan één persoon een gevaar betekenen voor de rest van de groep.

Als leider ga je met je groep zeer bewust in interactie om de groep en haar individuen te lezen, te begrijpen en te helpen evolueren of ontwikkelen. Je wil behoeften en noden bij de groep ontdekken om ze bespreekbaar te maken, er mee aan de slag te gaan en als groep te groeien. Als leider vraagt dat de nodige flexibiliteit en aanpassing, afhankelijk van wat de groep op dat moment nodig heeft, en zal je soms een andere houding moeten aannemen. Je moet je bewust zijn van de signalen die de groep uitstuurt en ook rekening houden met tal van factoren die een invloed kunnen uitoefenen op het groepsgebeuren. Deze factoren kunnen buiten jou liggen, zoals bijvoorbeeld de weersomstandigheden, vermoeide groepsleden, de locatie, ed., maar ook binnen jou, zoals bijvoorbeeld je eigen gemoedstoestand, vermoeidheid,... De houding die jij als leider aanneemt, bepaalt mee hoe een groep zich verder ontwikkelt!

Het is belangrijk dat jonge leiders zich bewust leren zijn van dit proces en de kans krijgen om met verschillende begeleidershoudingen te oefenen en zich dit meer eigen te maken. In de toekomst zal het onderdeel begeleidershouding mogelijks meer uitgebreid aan bod komen in de geattesteerde vormingen.

Wees als leiding steeds alert op signalen, uitspraken of vermoedens van grensoverschrijdend gedrag.

5.1.3. Verantwoordelijkheid

Wanneer je verantwoordelijk bent voor kinderen of jongeren, bestaat er altijd het gevaar voor machtsmisbruik. Jij als leider bent ouder, groter, sterker, slimmer,... Het is goed je af te vragen welke invloed jouw rol heeft op kinderen en jongeren en hoe je die aanwendt. Enkele vragen ter reflectie:

- Zou je op dezelfde manier handelen als er familie of vrienden aanwezig zouden zijn van het kind of de jongere?
- Behandel je een kind of jongeren met een speciale voorkeur tegenover anderen?
- Zou je je goed voelen als anderen op de hoogte waren van alle aspecten van je omgang met kinderen of jongeren?

Weet dat grensoverschrijdend gedrag te maken heeft met een verstoord evenwicht tussen nabijheid en afstand in de contacten met kinderen en jongeren. Dit is een moeilijk evenwicht: langs de ene kant wil je niet te afstandelijk zijn, maar te emotioneel betrokken zijn houdt dan weer een risico in.

Vermijd best zo veel mogelijk situaties waarin je je afzondert met een kind of jongere en weet dat onschuldige gedragingen, zoals bijvoorbeeld een knuffel geven, anders geïnterpreteerd kan worden door zowel het kind of de jongere zelf als door de omgeving. Hoewel het op zich niet verkeerd is om een voorkeur te hebben voor een kind of jongere, laat je dat niet merken door het kind of de jongere te bevoordelen met geschenken, aandacht of genegenheid.

Heb oog voor de verbale en non-verbale signalen die een kind of jongere uitstuurt. Deze signalen maken al snel duidelijk wanneer er voor hen een grens overschreden is of zou kunnen worden. Een kind of jongere heeft ook op elk moment het recht om (fysiek) contact te weigeren. Heb hier als leiding respect voor en complimenteer deze sterke keuze.

Als je het moeilijk hebt, geef jezelf dan ook de ruimte om voor jezelf te zorgen. Ga op zoek naar waar je worsteling vandaan komt en neem even de tijd om tot jezelf te komen. Ga desnoods in gesprek met iemand die je vertrouwt om je verder op weg te helpen. Het Centrum voor Pastorale Counseling kan hier ook een klankbord bieden.

5.1.4. Screening en ondersteuning van leiding

Elke leiding die meegaat op kamp of deel zal uitmaken van de kinder- of jeugdgroep, wordt gescreend aan de hand van een gesprek met de hoofdleader. De hoofdleader baseert zich in zijn gesprek op vastgestelde criteria om te bepalen of een kandidaat-leider al dan niet in aanmerking komt. De criteria hiervoor werden uitgebouwd door het EJV. Daarnaast kan de hoofdleader opgegeven referenten contacteren om verdere informatie te vergaren om een correcte inschatting te maken van de persoon in kwestie.

Bij twijfel mag een attest van goed gedrag en zeden opgevraagd worden. De kandidaat-leider is niet verplicht dit document af te leveren. Het is de verantwoordelijkheid van de hoofdleader om discreet met deze informatie om te gaan – die dus niet naar andere leiding gecommuniceerd wordt, mogelijks wel naar de verantwoordelijken in de kerk of van het kamp – en conclusies te trekken over het verdere traject van deze kandidaat-leider binnen de werking.

De werking van een kamp of in een groep wordt duidelijk besproken met de kandidaat-leider, zodat deze persoon een goed zicht heeft op de regels, visie, normen, waarden en cultuur waarin hij zal vertoeven, alsook de eisen die er gesteld worden aan de rol van leader. De hoofdleader bespreekt ook duidelijk de gevolgen indien iemand zich hier niet aan houdt en heeft het recht om een kandidaat-leider te weigeren op basis van zijn inschatting of bij twijfel. Als een kandidaat-leider niet toegelaten wordt tot de organisatie, wordt hij/zij hiervan persoonlijk op de hoogte gebracht met een gemotiveerd besluit.

Leiders ondersteunen elkaar in de werking en er wordt vanuit het EJV ondersteuning voorzien in de vorm van jaarlijkse vergaderingen waarin men met elkaar in gesprek kan gaan.

5.1.5. Nice-to-know vs. need-to-know

Voor kinder- en jeugdwerkers geldt evenzeer de discretieplicht (zie ook punt 2.2.3). Dit wil zeggen dat je nooit absolute geheimhouding kan garanderen. Het is belangrijk dit duidelijk te communiceren naar een kind of jongere. Kinderen vanaf 12 jaar kunnen in principe zelf bepalen wat in hun eigen belang is, maar het is enorm belangrijk om ook de context rond het kind of de jongere in rekening te brengen. Denk daarbij aan ouders. Zij hebben de verantwoordelijkheid om voor hun kinderen te zorgen. Daarom is het belangrijk dat zij ook de nodige informatie krijgen om fundamentele opvoedingsbeslissingen te nemen. Licht ouders dus zeker in, maar geef hen enkel de noodzakelijke informatie en ga niet in op details. Ook dit moet op voorhand doorgesproken zijn met het kind of de jongere. Betrek hen hier in en informeer hen. Stimuleer kinderen en jongeren ook om vooral zelf met hun ouders dingen te bespreken.

Wanneer ouders gevoelige informatie over hun kind delen aan de leiding en daarbij uitdrukkelijk de boodschap geven dat hun kind niet mag weten dat deze informatie gegeven is, brengt de groep in een

moeilijke positie. In dergelijke situatie is het aangewezen om met de ouders in overleg te gaan en samen op zoek te gaan naar de beste aanpak. Enkele richtvragen hierbij kunnen zijn:

- Waarom willen ouders niet dat de informatie tot bij het kind komt?
- Welke verwachtingen hebben de ouders?
- Welke verwachtingen heeft de leiding?
- Hoe kunnen we met deze informatie concreet aan de slag gaan, zodat alle partijen hier zich in kunnen vinden en zonder het kind te schaden?

In het kader van uitzonderingen op de discretieplicht, wordt de noodzakelijke informatie enkel gedeeld met de personen die rechtstreeks betrokken partij zijn, zoals bijvoorbeeld de onderzoeksrechter, een dokter,... Voordat informatie gedeeld wordt, dient er altijd eerst overleg te zijn met de coördinator van je werking. Ook de coördinator dient enkel de meest noodzakelijke informatie te krijgen die nodig is voor een goed begrip van de situatie. Aan teamleden wordt in principe geen informatie doorgegeven, tenzij dit nodig is voor een correctie uitvoering van je functie als leider, na overleg met je coördinator, na toestemming van het kind of de jongere en liefst in een formele setting, zoals een teamvergadering. Ook hier geldt dat enkel de meest noodzakelijke informatie gedeeld wordt.

Incidenten, trauma's of persoonlijke gebeurtenissen zowel binnen als buiten de groep die in het verleden hebben plaatsgevonden, zijn enkel relevant indien bepaalde handels- of gedragswijzen van het kind of jongere er op heden door beïnvloed worden of verklaard kunnen worden. Ook hier geldt dat we enkel de meest noodzakelijke informatie voorhanden hebben om gepast te kunnen reageren indien er zich een moeilijk moment voordoet. Dit is van belang voor alle leiders die rechtstreeks met het kind of jongere werken.

Informatie die je over een kind of jongere verkrijgt door middel van observatie, is gedeelde informatie voor iedereen die gedrag ook geobserveerd hebben. Er kan dan over deze informatie gesproken worden binnen de werking.

Wanneer een externe instantie, zoals de politie, school of hulpverlening, informatie vraagt over een kind of jongere, verwijst je altijd door naar de coördinator. Draai de vraag eventueel om: "waarom vraag je het niet zelf aan het kind of de jongere in kwestie?".

Gebed is een belangrijk onderdeel van ons werk. Bidden voor elkaar, de kinderen en de jongeren wordt sterk aangemoedigd. Indien er gebed gevraagd wordt voor bepaalde problemen, moeilijkheden of gevoeligheden, dient ook hier met de nodige discretie omgegaan te worden. Deel niet meer informatie dan nodig en bid desnoods zonder de naam van de persoon in kwestie te noemen. God weet immers steeds over wie het gaat!

Hoewel we het vaak over kinderen en jongeren hebben, moeten we niet uit het oog verliezen dat we ook met kinderen en jongeren spreken. Probeer zoveel mogelijk in samenspraak met hen te werken, hen te versterken en motiveren om zelf te spreken en betrek hen (en eventueel de ouders) in stappen die gezet worden.

Het is de taak van oudere, meer ervaren leiders om de jonge generatie voorzichtig te leren omgaan met gegeven informatie en hen het kader van de discretieplicht te leren kennen. Voor jonge leiders scheppen zij het kader en bepalen zij de grenzen waarbinnen de jonge leiders dienen te functioneren. Naarmate zij meer ervaring opdoen en kunnen bewijzen dat zij discreet kunnen zijn, kan hier meer zelfstandigheid en verantwoordelijkheid toegelaten worden.

Weet de dat discretieplicht blijft gelden, ook als je niet meer actief bent in de jeugd- of kampwerking. Het blijft jouw verantwoordelijkheid om dan nog steeds zorgvuldig met persoonlijke informatie van kinderen en jongeren om te gaan!

5.1.6. Algemene sfeer van openheid en vertrouwen

Je zet als leiding sterk in op relatieopbouw met de kinderen en jongeren. Ze dienen zich welkom en thuis te voelen in de groep. Als leiding ben je beschikbaar voor hen, zowel in hun positieve als minder positieve momenten. Je neemt de tijd en grijpt kansen aan om je leden beter te leren kennen en besteedt tijd en aandacht aan hen.

De kinderen en jongeren weten dat ze bij de leiding terecht kunnen met hun verhaal en voelen zich vrij om over moeilijke thema's te spreken. Een kind of jongere zal hiervoor zelf een leiding als vertrouwenspersoon uitkiezen. Dit kan niet opgelegd worden. Van de leiding wordt verwacht dat ze openstaan om naar hun verhaal te luisteren en advies te geven waar nodig en mogelijk.

Het aanstellen van een vertrouwenspersoon in de groep wordt aangeraden om bepaalde pastorale vraagstukken bespreekbaar te maken tussen leiding of volwassenen. De vertrouwenspersoon heeft bij voorkeur een pastorale vorming of opleiding genoten en kan de nodige tips en handvaten geven aan de leiding die in verbinding staat met het kind of de jongere of eventueel overnemen indien gewenst. Op die manier wordt er een vangnet gecreëerd voor zowel de leiding als voor de kinderen en jongeren zelf wanneer ze geconfronteerd worden met moeilijke thema's. Wanneer alle partijen vastlopen, kan er door de vertrouwenspersoon in samenspraak met de leiding die het kind of de jongere begeleidt en het kind of de jongere zelf, contact opgenomen worden met de API voor verder advies. De leiding wordt aan het begin van een kamp of werkjaar op de hoogte gebracht over wie de vertrouwenspersonen in hun omgeving zijn. De vertrouwenspersoon bekleedt bij voorkeur geen gezagsfunctie, zoals bijvoorbeeld oudste, bestuurslid of diaken.

Ook tussen de leiding onderling is er een open sfeer en durven we moeilijkheden en problemen bespreekbaar te maken. We durven elkaar op het handelen aan te spreken en geven elkaar constructieve feedback.

Er kan mentorschap onder leiding geïnstalleerd worden, waarbij meer ervaren leiders de jongere leiders ondersteunen op verschillende vlakken, zoals praktisch, emotioneel of met gebed.

5.1.7. Privacy

Algemeen

We geven onze leden en andere medeleiding de nodige privacy wanneer zij zich omkleden, hun toilet maken of douchen. Wij zijn terughoudend en respectvol. Er wordt geen rechtstreeks toezicht gehouden of hulp geboden, tenzij hier expliciet naar gevraagd is door het kind, de jongere of een ouder. Dit gebeurt steeds door een leiding van hetzelfde geslacht om misverstanden te voorkomen.

We maken rond deze momenten duidelijke afspraken met de kinderen en jongeren en zijn hierin zelf een voorbeeld.

Online

Er zijn duidelijke regels en afspraken rond GSM-gebruik en het maken van foto's/filmpjes tijdens activiteiten. Alle leden en leiding dienen zich hier aan te houden. Hoe deze regels en afspraken er concreet uitzien, wordt binnen de eigen groep bepaald.

Vraag steeds welke kinderen en jongeren op een foto willen of mogen staan. Deel geen foto's via sociale media van kinderen en jongeren die geen toestemming gegeven hebben of van wie je via de ouders geen toestemming gekregen hebt. De foto's kunnen wel met het kind of de jongere in kwestie gedeeld worden of, ook enkel indien akkoord, in de groep zelf.

De leiding heeft zicht op en eventuele controle over online groepen via sociale media (Facebook, Messenger, Whatsapp) en wat daar in gedeeld wordt, ongeacht of je als leiding deel uitmaakt van deze groepen. De leiding heeft de verantwoordelijkheid om jongeren aan te spreken en maatregelen te nemen wanneer er discussies ontstaan of ongepaste inhoud in deze groepen verschijnt.

Spring als leiding zelf voorzichtig om met sociale media om te communiceren met kinderen en jongeren. Stel voor jezelf grenzen qua bereikbaarheid en probeer zo weinig mogelijk binnen te dringen in de privésfeer van het kind of de jongere.

5.1.8. Respectvol omgaan met elkaar

We gaan op een gepaste manier om met elkaar. We zijn liefdevol, dienstbaar en dankbaar naar elkaar toe, ook al vinden we iemand anders niet altijd zo leuk.

We houden daarbij volgende Bijbelteksten als richtlijn aan:

Het op één na belangrijkste is dit: 'heb uw naaste lief als uzelf.' Er zijn geen geboden belangrijker als deze. (Marcus 12:31)

Behandel anderen dus steeds zoals je zou willen dat ze jullie behandelen. Dat is het hart van de Wet en de Profeten. (Mattheüs 7:12)

Tot slot vraag ik u: Wees allen eensgezind, leef met elkaar mee, heb elkaar lief als broeders en zusters, wees barmhartig en bereid de minste te zijn. (1 Petrus 3:8)

5.1.9. Omgaan met het andere geslacht

Mannen en vrouwen hebben aparte badkamers en douches. Dit geldt zowel voor leden als voor leiding. Uitzonderingen kunnen gemaakt worden voor getrouwde koppels indien de accommodatie het toelaat.

Mannen en vrouwen gaan op gepaste wijze met elkaar om. Met elkaar omgaan wil zeggen binnen het groepsgebeuren en niet afgezonderd van de groep. Er wordt steeds rekening gehouden met elkaars grenzen. Ga geen lichamelijk contact aan, zoals een knuffel of hand om de schouder, zonder dat je zeker weet dat de andere persoon dit oké vindt. Vraag desnoods toestemming! Zo vermijd je onduidelijkheden en misverstanden.

Bepaalde handelingen kunnen ambigu zijn, zoals bijvoorbeeld op de schoot zitten. Kijk vooral naar de leeftijd en context waarin het gedrag plaatsvindt om te bepalen of het gepast is of niet.

Het is fijn als er koppeltjes zijn, maar het is niet fijn als andere leden of leiding zich hieraan storen. Dit wil zeggen dat er geen lichamelijk contact is tussen een koppel in de groep tijdens activiteiten.

Mannen, weet dat vrouwen snel getriggerd zijn door een complimentje of een lieve aanraking. Vrouwen, weet dat mannen erg visueel ingesteld zijn en dus reageren op uiterlijkheden. Wil je geen verkeerde indruk geven aan het andere geslacht, hou dan rekening met deze gevoeligheden.

Algemeen genomen zijn alle vormen van verbale en non-verbale toespelingen, woorden of daden die affectieve, seksuele of erotische gevoelens kunnen opwekken, zoals bijvoorbeeld aanrakingen in erogene zones, vrijen, geslachtsgemeenschap, pornografie en masturbatie, niet toegestaan. Dit geldt

voor leiding onderling, leden onderling, leiding ten opzichte van leden, voor contacten met het andere geslacht en contacten met hetzelfde geslacht. Dit geldt tevens wanneer de andere persoon er het initiatief toe neemt!

5.1.10. Omgaan met diversiteit

Nu meer dan ooit krijgen we te maken met een vaak erg diverse groep kinderen en jongeren, waarbij er sprake is van verschillende achtergronden, verschillende thuissituaties, beperkte mentale mogelijkheden,... Het is belangrijk om hier op in te spelen en een voorbeeld te stellen, zodat kinderen en jongeren de kans krijgen om van elkaar te leven en andere leefwerelden te ontdekken. Voor meer informatie kan je terecht bij onze diversiteitsmedewerker Michèle Goossens.

Diversiteit vindt ook plaats in de ontwikkeling. Elk kind of jongere ontwikkelt op een ander tempo in de verschillende ontwikkelingsgebieden (sociaal, emotioneel, seksueel,...). Als leiding houden we hier rekening mee en kijken we naar elk kind individueel en vergelijken niet met anderen of gemiddeldes.

5.1.11. Maak het thema integriteit bespreekbaar

Durf als leiding het thema integriteit en alles wat onder deze noemer valt te bespreken. Je kan hiervoor bepaalde acties op poten zetten, zoals een spel, activiteit, gespreksavond,... Vraag advies aan de API indien je hier graag met je groep rond wil werken. Vaak zitten kinderen en jongeren zelf met heel wat vragen over geweld, pesten en seksualiteit. Als leider moeten we de kans bieden om over deze thema's in gesprek te gaan.

Maak kinderen en jongeren in je werking duidelijk wat aanvaardbaar is en wat niet in de omgang met andere kinderen en jongeren en in de omgang met leiding.

5.1.12. Werkgroep integriteit

Het EJV zal voorzien in de oprichting van een werkgroep integriteit. De API is hoofd van deze werkgroep die als doel heeft om het thema integriteit warm te houden in de lokale groepen. Idealiter heeft elke lokale groep een afgezant voor deze werkgroep, hetzij een vertrouwenspersoon hetzij iemand anders die de belangen van de lokale groep op het vlak van integriteit behartigt. Ieder jaar komen we samen om te horen hoe in de lokale groepen met het thema integriteit aan de slag gegaan wordt en worden er vormingen en/of workshops aangeboden.

5.1.13. Het aanspreekpunt integriteit

De API maakt een integraal deel uit van het kwaliteitsbeleid. Voor meer informatie: zie punt 2.

5.1.14. Deontologische code

Het Evangelisch Jeugdverbond heeft de afgelopen jaren samen met andere jeugdorganisaties actief meegewerkt aan het ontwikkelen van een deontologisch handelingskader. Dit document kan je terugvinden in de bijlage (zie Bijlage II). Er is veel overlap tussen dit handelingskader en heel wat elementen uit het kwaliteitsbeleid van het huidige integriteitsbeleid. Enkele belangrijke elementen zijn het extra vermelden waard:

3. De jeugdwerker bewaakt zijn persoonlijke integriteit en maakt geen misbruik van zijn deskundigheid en/of positie.
1. De jeugdwerker moet zorgen voor een omgeving en sfeer waarbinnen kinderen en jongeren zich veilig kunnen voelen.
2. De jeugdwerker onthoudt zich er van kinderen en jongeren te bejegenen op een wijze die hen in hun waardigheid aantast. De jeugdwerker onthoudt zich van elke vorm van (machts-)misbruik of

(seksuele) intimidatie tegenover kinderen en jongeren. Seksuele handelingen en seksuele relaties tussen de jeugdwerker en kinderen en jongeren zijn onder geen beding geoorloofd. De jeugdwerker heeft de plicht – voor zover het in zijn vermogen ligt – kinderen en jongeren te beschermen tegen schade en (machts-)misbruik.

9. De jeugdwerker zal er actief op toezien dat de regels worden nageleefd door iedereen die bij kinderen en jongeren betrokken zijn. Indien de jeugdwerker gedrag opmerkt dat niet in overeenstemming is met de gedragsregels, zal hij daartoe noodzakelijke acties ondernemen.

10. De jeugdwerker benadert de kinderen en jongeren als unieke en authentieke personen. Hij toont ten opzichte van iedereen gelijke bereidheid tot het aangaan van een professionele relatie.

14. De jeugdwerker gaat positief om met conflicten en moeilijke situaties met en tussen kinderen en jongeren. Hij zoekt daarbij naar leermogelijkheden voor hen en voor zichzelf.

16. De jeugdwerker begrenst grensoverschrijdend gedrag. Hij motiveert die regels tegenover het kind of de jongere en staat in voor de opvolging en re-integratie.

17. De jeugdwerker heeft respect voor de fysieke integriteit van de kinderen en jongeren en gebruikt geen geweld.

20. De mate waarin de jeugdwerker kan ingaan op individuele hulpvragen hangt af van zijn opdracht en wordt vastgelegd in zijn taakomschrijving. Hij communiceert duidelijk naar de kinderen en jongeren.

23. De jeugdwerker laat de kinderen en jongeren zoveel mogelijk zelf communiceren. Hij zal hen daarin stimuleren en ondersteunen.

31. De jeugdwerker is op de hoogte van de afspraken en houdt zich hier aan.

32. De jeugdwerker werkt loyaal mee aan de uitvoering en de ontwikkeling van de doelstellingen en het beleid van de organisatie.

34. De jeugdwerker meldt interne mistoestanden, zoals herhaaldelijke deontologische fouten van medejeugdwerkers of tekortkomingen van de organisatie, aan de bevoegde persoon binnen de organisatie.

De deontologische code kan als basis dienen voor het uitwerken van een concrete gedragscode voor alle leiding. Een voorbeeld hiervan kan je terugvinden in Bijlage III.

5.1.15. Contextbewustzijn

Het is van belang je steeds bewust te zijn van de context of omgeving waarin je je bevindt met je groep en wat daar de mogelijke gevaren of risico's kunnen zijn. Hoewel veiligheid en respect gegarandeerd kan worden binnen je groep, kan de omgeving waar je vertoeft toch bepaalde grenzen van je groepsleden overschrijden. Plaatsen zoals openbare zwembaden, waterpretparken, speeltuinen, ed. zijn plaatsen waar veel mensen aanwezig kunnen zijn en maximaal toezicht door de grote oppervlakte niet gegarandeerd kan worden. Denk op voorhand dus zeker goed na hoe je bepaalde risico's en gevaren kan voorkomen, door bijvoorbeeld als leiding extra zichtbaar te zijn en je te verspreiden, regelmatig met je groep terug samen te komen en iedereen te tellen, verdachte gedragingen te melden, ed.

5.1.16. Missie, visie en profilering van het EJV

Visie

Het Evangelisch Jeugdverbond is een jeugdbeweging van en voor kinderen, jongeren en hun leiders waar geloof in Jezus, plezier en vriendschap hand in hand gaan.

Deze visie drukt uit wat het EJV is en wil zijn:

Een jeugdbeweging: We zetten kinderen en jongeren in beweging.

Van en voor kinderen, jongeren en hun leiders: We zijn er voor kinderen (EJV KIDS), jongeren (EJV JONG) en hun leiders (LEIDING), maar het EJV is ook van hen.

Geloof in Jezus: We hebben een duidelijk richtingsgevoel: de boodschap van Jezus, het evangelie, is het fundament onder onze visie, waarden en pedagogisch project.

Plezier: Dat geloven plezant is, bewijst onze jeugdbeweging. We staan voor een jonge en eigentijdse geloofsbeleving en hechten veel waarde aan spelen en ravotten.

Vriendschap: In onze jeugdbeweging worden vriendschappen voor het leven gelegd, zowel lokaal, regionaal als landelijk. We leren samen spelen en samen werken op een manier die het vertrouwen in onszelf en anderen stimuleert en een positief zelfbeeld bevordert.

Hand in hand: Geloof, plezier en vriendschap zijn onlosmakelijk verbonden op elk terrein van onze jeugdwerking. Er is ruimte voor zowel denken, beleven als doen.

Missie

Het EJV is de spil die evangelisch jeugdwerk op de kaart van Vlaanderen zet. We ondersteunen jeugdwerkers in het creëren van een gezellige en veilige plek waar kinderen en jongeren tot ontplooiing komen en experimenteren met de gaven en talenten die ze van God hebben gekregen. Als beweging vertegenwoordigen we de stem van christelijke kinderen en jongeren in kerk en maatschappij en helpen hen hun plek te vinden in de samenleving.

Om deze missie te realiseren vervult het EJV vijf kerntaken:

- (Lokale) jeugdwerkinitiatieven begeleiden
- Vorming voor jeugdwerkers inrichten
- Activiteiten voor kinderen en jongeren aanbieden
- Informatie en dienstverlening verstrekken
- De stem van de christelijke jeugd vertolken

Profilering

E van Evangelie

Het EJV kiest duidelijk positie op het kruispunt tussen jeugdwerk, samenleving en geloof. De eerste letter van onze naam geeft het aan: het evangelie speelt een centrale rol in het EJV. ons pedagogisch project is geïnspireerd door het evangelie en dat is bepalend voor onze werking. Veel kinderen en jongeren zijn op zoek naar zingeving en die zoektocht is een belangrijk onderdeel van de groei naar volwassenheid. Het EJV wil kinderen en jongeren begeleiden op hun zoektocht en hen uitnodigen om die samen, geïnspireerd door het evangelie, te beleven. Deze 'E' onderscheidt ons dus van de meeste andere jeugdverenigingen en geeft onze werking extra smaak en waarde. ze bepaalt voor een groot stuk onze unieke positie in het jeugdwerkveld

J van Jeugdwerk

De centrale 'J' in onze naam maakt duidelijk dat de jeugd (van 0 tot 30 jaar) de kern van onze werking is. Kinderen en jongeren zijn onze primaire doelgroep. Zij vormen samen het jeugdverbond en zetten alles in beweging. We stemmen onze werking op hen af. Hoewel het EJV in de eerste plaats gericht is op jeugd, zijn we blij dat het engagement van veel leiders niet stopt als ze dertig worden. De betrokkenheid van volwassen begeleiders laat zien dat het dynamische van jongeren in combinatie met de ervaring van volwassenen resulteert in een wederzijdse verrijking.

V van Verbondenheid

Onze leden zijn telkens verbonden aan een lokale afdeling, die verbonden is aan een lokale kerkgemeenschap. We onderscheiden ons van andere levensbeschouwelijke verenigingen doordat onze afdelingen niet verbonden zijn aan slechts één bepaalde kerkelijke denominatie. We overbruggen grenzen en brengen jongeren met verschillende achtergronden bij elkaar. Elk van die lokale afdelingen is onderverdeeld in leeftijdsgroepen met elk hun eigen leiding. Als EJV verbinden we al deze kinderen, jongeren en leiders. De 'V' in onze naam duidt op een verbond van ongeveer 2900 leden en leiding in meer dan 70 lokale afdelingen. Binnen het pedagogische project van het EJV zijn openheid naar en verbondenheid met de maatschappij enorm waardevolle houdingen, die we graag aan kinderen en jongeren meegeven. In tegenstelling tot veel andere jeugdverenigingen, is het EJV er ook voor niet-leden: zij kunnen volop meegenieten van onze activiteiten en ons vormingsaanbod. Het EJV is er voor alle kinderen en jongeren. Vanuit ons christelijk geloof voelen we ons bijzonder verbonden met kinderen en jongeren die minder kansen krijgen in de samenleving. We promoten daarom een gelijkwaardige behandeling van iedereen en zeggen nee tegen discriminatie en racisme. We zien diversiteit als een verrijking voor de samenleving, strijden tegen onrecht en zien om naar de maatschappelijk kwetsbare jeugd. Als organisatie staan we midden in de samenleving en moedigen op die manier onze leden aan om hetzelfde te doen. Gesterkt door het netwerk en de ervaring binnen de jeugdbeweging, zetten we nog meer in op het vervullen van onze maatschappelijke rol. We rusten jongeren vanuit de jeugdbeweging toe om hun eigen stempel te ontwikkelen en dagen hen uit die stempel op de samenleving te drukken.

Waarden en normen

In onze visie, missie en unieke profilering binnen het jeugdwerk zitten de waarden en normen van onze organisatie omvat. Ieder kind, jongere, ouder, leider, vrijwilliger,... dient zich bewust te zijn van deze normen en waarden, ze te aanvaarden en eigen te maken. Er wordt niet gesleuteld aan deze normen en waarden, die de kern van ons werk vormen! Indien men tracht een verschuiving of versoepeling aan te brengen in onze normen en waarden, is het van belang de desbetreffende persoon te wijzen op de visie, missie en profilering en het engagement van deze persoon hiernaar toe actief in vraag te stellen. Past deze persoon dan wel binnen onze werking? Het is geoorloofd personen te weigeren in onze werking indien zij zich hier niet in kunnen vinden.

5.2. PREVENTIEBELEID

5.2.1. *Je bent samen verantwoordelijk*

Als collega-leiders waken jullie samen over het integer handelen binnen jullie team. Jullie gaan op regelmatige basis met elkaar in gesprek, wat kan leiden tot een groeiende bewustwording rond grensoverschrijdend gedrag. Dit wil zeggen dat grensoverschrijdend gedrag voorkomen kan worden indien er onder de leiding de openheid bestaat om elkaar op het functioneren aan te spreken,

ongeacht of er vermoedens zijn van grensoverschrijdend gedrag of niet. Zo vormen jullie een controle voor elkaar, mits er zakelijk en respectvol met elkaar rond dit thema wordt omgegaan. Hanteer Mattheüs 18:15-22 als richtlijn indien je zonde of dwaling bij iemand anders opmerkt.

5.2.2. Vorming

Het EJV voorziet ten gepaste tijden vorming rond het thema integriteit en grensoverschrijdend gedrag, afhankelijk van de vragen en noden vanuit de kampen en lokale groepen. Deze vormingen kunnen een plaats krijgen binnen een groter geheel, zoals 2HBjo, Spruittuin of binnen de werkgroep Integriteit, maar ook los daarvan. Ook binnen de Eerste Hulp bij Kinder- en Jongerenwerk zullen deze thema's uitgebreider aandacht krijgen tijdens bezoeken aan lokale groepen. Het EJV behoudt een overzicht over andere bestaande vormingen rond de thema's die verband houden integriteit en biedt deze kansen aan waar nodig. Binnen deze vormingen worden zowel de verschillende domeinen van grensoverschrijdend gedrag geraakt (pesten, seksueel grensoverschrijdend gedrag en agressie), alsook de rol die je als kinder- of jeugdwerker opneemt wanneer je geconfronteerd wordt met een integriteitsschending. Het is voor leiders enorm belangrijk om te weten wat er van hen verwacht wordt in dergelijke situaties.

Er worden door het EJV momenteel al enkele vormingen, trainingen of cursussen aangeboden waarbinnen het thema integriteit een plaats heeft, zoals de cursus Kinder- en Jongerenpastoraat, het LEF-weerbaarheidsprogramma en Onweerstaanbaar.

Het thema integriteit is tevens een vast onderdeel in onze kadervormingen.

Vorming kan ook aangeboden worden aan de kinderen en jongeren zelf. Door vormingen en educatie te geven aan kinderen en jongeren rond integriteit, verhoog je hun weerbaarheid en leren ze stevig in hun schoenen te staan. Hun sociale en communicatieve vaardigheden en verantwoordelijkheidszin worden op deze manier aangescherpt. Het EJV biedt in samenwerking met Chris alvast een specifieke vorming aan rond weerbaarheid, waarin de thema's pesten en seksualiteit een vaste plaats innemen, namelijk LEF.

5.2.3. Breng risico- en beschermende factoren in kaart

In elke groep zijn er een aantal risico- en beschermende factoren aanwezig voor grensoverschrijdend gedrag, zowel voor daders als voor slachtoffers. Als we die factoren in kaart brengen, kunnen we actief aan de slag gaan om actie te ondernemen ter vermindering van de risicofactoren en extra inzetten op de beschermende factoren om onze groep nog veiliger te maken. Deze factoren kunnen gelegen zijn op het niveau van het kind of de jongere zelf, de omgeving, de medewerkers of de organisatie.

Bijvoorbeeld	Risicofactoren	Beschermende factoren
Kind of jongere	< 15 jaar Lager opgeleid Beperking	> 15 jaar Hoger opgeleid Sterke sociale vaardigheden
Omgeving	Kwetsbare gezinssituatie	Goede band met ouders

	Slechte voorbeelden in vriendengroep	Goede voorbeelden in vriendengroep
Medewerkers	Inadequate omgang met doelgroep Defensieve houding	Professionele omgang met doelgroep Open houding
Organisatie	Gebrek aan interne en externe verbinding Gebrek aan begeleiding doelgroep en medewerkers	Goede interne en externe verbinding Opvolgen en begeleiden van doelgroep en medewerkers

5.2.4. Algemene preventiemaatregelen

Werk steeds aan een positief groepsklimaat. Zorg er voor dat alle leden en leiding zich goed en veilig voelen in de groep. Bied een gevarieerd aanbod in activiteiten aan en stimuleer participatie en samenwerking. Zorg dat zowel de leden als de leiding samen dingen beleven en hierover dingen met elkaar kunnen delen. Het spel 'Schwung' is een ideale manier om hiermee aan de slag te gaan en gaat tevens pesten bespreekbaar maken op een niet-veroordelende manier. Dit spel is uit te lenen bij het EJV.

Blijf communiceren met en in je groep en benoem ook de dingen die je ziet gebeuren in de groep. Door situaties en gedragingen te benoemen, wordt een voorval bespreekbaar. Hoe makkelijker dingen bespreekbaar worden, hoe sneller je bepaalde risico's zal opvangen en erger kunt voorkomen. Kinderen en jongeren worden zo bewust gemaakt van hun gedrag en de gevolgen hiervan. Benoem ook goede dingen die je ziet gebeuren. Wie fleurt er nu niet op van een compliment? Ook werken complimenten versterkend voor het gedrag. Heb steeds oog voor het emotioneel welbevinden van kinderen en jongeren. Ga verdriet, heimwee of andere moeilijke momenten niet negeren of minimaliseren, maar durf hierover in gesprek te gaan en erken hun gevoelens. Het is belangrijk dat iedereen in de groep zich goed voelt.

Communicatie tussen leiding onderling is tevens zeer belangrijk. Aan de hand van vergaderingen of samenkomsten kunnen afspraken gereviseerd worden, kan raad gevraagd worden aan anderen en kunnen we elkaar bijsturen. Dit is nodig om de integriteit van de groep te bewaken. Ook communicatie of contacten met andere diensten en partners kan hier een meerwaarde in betekenen. Denk bijvoorbeeld aan contacten met het JAC of CAW.

5.2.5. Specifieke preventiemaatregelen

Controle

Als leiding is het belangrijk om zo veel mogelijk bij je groep te zijn. Meng je in de vrije tijd, speel samen, praat met de kinderen en jongeren of hou gewoon een oogje in het zeil. Door er te zijn, kunnen al veel situaties voorkomen worden of is de kans groot dat een kind of jongere je zal aanspreken.

Elke keer wordt er een leiding uit de groep aangesteld om een extra oogje in het zeil te houden in de interactie tussen kinderen. Wanneer een ruzie, pestgedrag of ander onaanvaardbaar gedrag wordt opgemerkt, zal deze leiding dit verder op zich nemen.

Probeer er ook voor te zorgen dat je groep niet te zeer opsplijt. Het is oké als ze zich wat verspreiden, maar probeer zoveel mogelijk de zichtbaarheid te garanderen. Bakken voor hen duidelijk het terrein af.

Hou ook toezicht of controle op externen die eventueel tijdens een activiteit of kamp verschijnen. Zorg er zo veel mogelijk voor dat niet-bevoegde personen geen toegang hebben, zodat de veiligheid van alle leden gegarandeerd blijft.

Duidelijke regels en afspraken, ook omtrent grensoverschrijdend gedrag

Het is van belang om een aantal duidelijke algemene regels en afspraken vast te leggen voor jullie werking. Deze regels en afspraken worden best positief geformuleerd en vertrekken vanuit de waarden die je als organisatie belangrijk vindt. Deze regels en afspraken kunnen dan gecommuniceerd worden naar de kinderen en jongeren, hetzij rechtstreeks, hetzij via een reglement. Deze algemene regels en afspraken kunnen als kapstok dienen om meer specifieke, op maat gemaakte, regels en afspraken aan op te hangen. Regels en afspraken hoeven niet voor iedereen hetzelfde te zijn. Je kan hierin differentiëren volgens leeftijd, gedrag,...

Voor grensoverschrijdend gedrag is het belangrijk om duidelijk te maken dat dit niet getolereerd wordt. Je laat aan de kinderen en jongeren weten wat de gevolgen zijn als dit gedrag opgemerkt wordt, zonder hierbij hard, bestraffend of veroordelend over te komen. Ook de regels en afspraken rond privacy vinden hierin een plaats. Je overloopt met de kinderen en jongeren duidelijk de regels en afspraken die je als groep maakt. De regels en afspraken worden intern vastgelegd in elk kamp of elke lokale groep.

Als er een regel of afspraak overtreden worden, moet je als leider altijd reageren. Ga het gesprek aan en maak het kind of de jongere bewust van de overtreding en de mogelijke gevolgen. Het is van belang om in dit gesprek het gedrag van het kind of de jongere te beoordelen en niet de persoon zelf. Zeg niet: "Jij hebt dit fout gedaan.", maar zeg: "ik heb gezien dat jij dit gedrag gesteld hebt en dat is niet oké."

In Bijlage IV kan je een voorbeeld van aantal concrete omgangsregels terugvinden voor de leden.

Kinderen en jongeren met een kenmerk

Het wordt meer en meer een realiteit dat er in je groep een kind of jongere zit met een kenmerk: ADHD, autisme, hechtingsstoornis, mentale beperking,... en dat is helemaal oké! God heeft ook hen gemaakt en heeft ook met hen een plan!

Toch kunnen deze kinderen en jongeren een extra uitdaging vormen voor je groepsgebeuren. De kans dat zij grensoverschrijdend gedrag zullen stellen of hierin op één of andere manier betrokken raken, is veel groter. Het is daarom belangrijk dat het kind of de jongere een leiding heeft waar die steeds bij terecht kan, iemand die ook situaties kan helpen kaderen en actie onderneemt wanneer hij merkt dat het moeilijk wordt. Laat het kind of de jongere zelf iemand kiezen bij wie hij of zij zich goed voelt – of stel iemand aan indien kiezen moeilijk is voor het kind of de jongere – en leg duidelijk uit wat je rol is.

Het is goed dat we via de ouders op de hoogte zijn van een mogelijke diagnose bij een kind of jongere die deel uitmaakt van je groep. Hou hier ook het nice-to-know en need-to-know principe in je achterhoofd. Het is goed om te weten welke problematieken er aanwezig zijn in een groep en een aantal tips te krijgen in aanpak, maar details zijn niet nodig! Je zal gaandeweg het kind of de jongere zelf ook beter leren kennen, een relatie opbouwen en op die manier ook meer te weten komen over mogelijke gevoeligheden en hierop leren inspelen.

5.3. REACTIEBELEID

5.3.1. Pesten

We baseren ons in het stappenplan voor pesten op de No Blame – methode, zoals uitgewerkt voor jeugdgroepen. Deze methode bestaat uit een 7-stappenplan. De methode zet vooral in op open communicatie en het aanwakkeren van empathie en versterken van een positieve groepsinteractie, waarbij de verantwoordelijkheid bij de kinderen en jongeren zelf gelegd wordt. Als leiding heb je vooral een rol als monitor. Het feit dat er niet gestraft wordt en dat kinderen en jongeren zelf de verantwoordelijkheid krijgen om het probleem aan te pakken, geeft hen een ander perspectief op de pestproblematiek. Het wordt minder als een taboe beschouwd, waardoor ze ook steeds sneller gaan melden als pesten nog eens voorvalt.

We maken hier een duidelijk onderscheid met plagerijen of éénmalige pestsituaties. Deze kunnen vaak opgelost worden met een kordate opmerking of omgebogen worden met de nodige humor.

5.3.1.1. Stap 1: praat met het slachtoffer

Ga tijdens het gesprek niet eindeloos in op de feiten, maar wel op de gevoelens van het slachtoffer. Probeer op deze manier de impact en gevolgen van het pesten in kaart te brengen. Hoeveel last heeft het slachtoffer van de pesterijen? Bij wie vindt het slachtoffer steun? Wat heeft hij/zij zelf al geprobeerd om het pesten te laten stoppen?

Een tweede luik van het gesprek bestaat er in jouw aanpak uit de doeken te doen. Leg uit wat je zal doen, wie daar allemaal in betrokken zal zijn en toets af hoe het slachtoffer hier tegenover staat. Benadruk hierbij dat er niemand gestraft zal worden of in de problemen komt, dit stelt het slachtoffer meestal wel gerust. Het is belangrijk om toestemming te krijgen van het slachtoffer om verdere stappen te ondernemen. Als je geen toestemming hebt, kan je de No Blame – aanpak niet uitvoeren. Wees in dat geval toch nog steeds beschikbaar voor het slachtoffer en toets regelmatig af hoe het gaat. Hoe sterker de vertrouwensrelatie, hoe groter de kans dat hij je toch zijn steun geeft om het plan uit te voeren.

Een derde stap in dit gesprek is achterhalen wie je allemaal zal uitnodigen voor een groeps gesprek dat zal plaatsvinden in de volgende stap. Hierin zetelen enerzijds de betrokkenen bij de pesterijen, maar ook enkele vrienden of personen die het slachtoffer wel leuk vindt. Als het slachtoffer niet echt vrienden kan benoemen, denk dan zelf eens na welke kinderen goed in de groep liggen en algemeen als sympathiek ervaren worden. Hou rekening met de draagkracht van de leden van de groep die je samenstelt. Als je deze methode meermaals toepast, zou het kunnen dat er vaker dezelfde personen in zo'n groepje terecht komen, vooral de meer populaire en empathische kinderen. Ze moeten zelf de gebeurtenissen ook kunnen verwerken, alles een plaats kunnen geven en ook gewoon nog kind kunnen zijn en onbezorgd spelen.

Tot slot toets je af welke informatie, die je via het slachtoffer verkregen hebt, je mag delen met de groep. Het is van belang dat zijn verhaal bij de groep terecht komt, maar enkel als hij zich daar goed bij voelt!

Tip: start het gesprek niet met: “ik denk dat je gepest wordt...”, maar stel een open vraag, zoals: “ik heb de indruk dat je de laatste tijd niet zo goed voelt, klopt dat?”.

5.3.1.2. Stap 2: organiseer een eerste bijeenkomst

Nodig de leden voor de bijeenkomst uit, zonder daarbij het doel van het gesprek al uit de doeken te doen. Vertel dat je een probleem hebt en dat je hun hulp nodig hebt om het op te lossen. Laat niet te

veel tijd tussen de uitnodiging voor het gesprek en het moment waarop het gesprek eigenlijk plaats zal vinden. Zoek een rustige plek uit om dit gesprek te laten doorgaan.

Het slachtoffer zelf zal niet aanwezig zijn tijdens dit gesprek.

5.3.1.3. Stap 3: leg het probleem uit

Doe het verhaal uit de doeken zoals besproken met het slachtoffer. Ga daarbij niet in op feiten en beschuldig niemand. Vertel vooral het verhaal vanuit de gevoelens van het slachtoffer.

5.3.1.4. Stap 4: deel de verantwoordelijkheid

Wanneer je het verhaal van het slachtoffer uit de doeken doet, kan dat heel wat verschillende reacties teweeg brengen bij de anderen: schuld, schaamte, verdriet, ongerust over mogelijke straffen,... Het is goed dan te benadrukken dat er niemand gestraft zal worden en dat de groep samengeroepen is om een probleem om te lossen, namelijk dat iemand zich niet goed voelt in de groep. Het is de verantwoordelijkheid van de hele groep om er voor te zorgen dat het slachtoffer zich terug goed en gelukkig kan voelen en een plaatsje vindt in de groep.

5.3.1.5. Stap 5: vraag naar ideeën van elk groepslid

Geef iedereen de tijd om te reageren op wat ze gehoord hebben, zonder dat de aandacht daarbij gaat naar de feiten of het slachtoffer, maar vooral naar wat zij kunnen betekenen in dit verhaal. Laat elk groepslid met een voorstel komen dat een stap in de goede richting is voor een oplossing. Geef elk groepslid een compliment voor zijn bijdrage, hoe klein die ook kan zijn. Je mag antwoorden in vraag stellen, maar ga niet veroordelen.

Bijvoorbeeld: een kind of jongere zou kunnen zeggen: “ik zal wel eens goed gaan zeggen wat ik er van denk!”. Word niet boos of ga niet veroordelen, maar speel een vraag terug: “hoe denk je dat het slachtoffer zich zal voelen?” of “hoe zou je je zelf voelen als jij in dezelfde situatie zou zitten?”.

Laat hen de voorstellen formuleren in ik-vorm, zo geef je ieder meer verantwoordelijkheidsgevoel en verval je niet in algemene uitspraken waar ze zich achter kunnen verschuilen.

5.3.1.6. Stap 6: laat het aan de groep over

Je herhaalt dat de verantwoordelijkheid bij de groep ligt, ook voor de uitvoering van de voorstellen die ze net zelf gedaan hebben. Je geeft aan dat je over een week opnieuw een gesprek zal aangaan met het slachtoffer en met ieder lid van de groep apart om te horen hoe het loopt. In tussentijd ben je steeds bereikbaar voor een gesprek als iemand dat nodig zou vinden. Zelf neem je in tussentijd niet het initiatief tot een gesprek. Ze moeten de kans krijgen om hun voorstellen in de praktijk te brengen.

5.3.1.7. Stap 7: een gesprek met elk afzonderlijk

Je hebt een gesprek met ieder van de groepsleden afzonderlijk. Je toetst af hoe het staat met de uitvoer van hun voorstellen en hoe ze zich daar bij voelen. Motiveer hen eventueel tot het formuleren van een nieuw voorstel samen met jou, indien ze het gevoel hebben dat ze vastlopen. Door een gesprek aan te gaan met elk groepslid apart, is er geen mogelijkheid om zich achter elkaar te verstoppen. Het is niet van belang dat de voorstellen al dan niet goed uitgevoerd zijn, hetgeen je vooral wil weten is of de pesterijen gestopt zijn en of het slachtoffer zich terug goed en veilig voelt.

Je hebt ook een gesprek met het slachtoffer, waarbij je vooral gaat peilen naar hoe hij/zij zich afgelopen tijd voelde, of er veranderingen opgemerkt zijn in het gedrag van anderen en hoe hij daar mee omging. Toets ook af of het slachtoffer nog bepaalde verwachtingen heeft voor de toekomst. Het is mogelijk dat het slachtoffer in het begin wel opmerkt dat de pesterijen gestopt zijn, maar zich alsnog bang of onzeker voelt. Geef het slachtoffer de tijd om hier mee om te gaan en alles een plaats te geven.

Geef aan alle partijen te kennen dat je de situatie blijft opvolgen en op regelmatige basis nog eens een gesprekje zal hebben met hen.

Indien de situatie opnieuw verergert, kan je een nieuwe bijeenkomst samenroepen na overleg met het slachtoffer.

5.3.1.8. Algemene opmerkingen

Wat als je pesten ziet gebeuren?

Hier moet je onmiddellijk op reageren, om duidelijk te maken dat je het gedrag niet goedkeurt. Je spreekt de pester aan op het gedrag dat je gezien hebt en maakt hem duidelijk dat je dit gedrag niet aanvaardt en dat je verwacht dat het niet meer gebeurt.

Je kan er ook voor kiezen om een herstelstraf uit te spreken, die er op gericht is om het slachtoffer te helpen of het weer goed te maken. Bijvoorbeeld: je ziet een jongere modder in de slaapzak van het slachtoffer steken en geeft als straf het uitwassen van de slaapzak.

Staat iedereen achter de No Blame – aanpak?

Het is van belang om als volledig team achter deze aanpak te staan. Deze aanpak is vaak niet de aanpak die we gewoon zijn, maar op termijn zal dit ook mee bijdragen aan een positief en warm klimaat binnen de groep.

Schat voor jezelf ook in hoe je in deze situatie staat. Kan je je eigen emoties en gedachten rond de pestsituatie een plaats geven of aan de kant schuiven? Als je merkt dat je met negatieve emoties kampt ten opzichte van de pesters, is het misschien goed om na te denken of jij wel de meest geschikte persoon bent om hiermee aan de slag te gaan. Vraag een andere leiding om het over te nemen of je mee te ondersteunen.

Ook ouders dienen achter de No Blame – aanpak te staan. Ouders reageren vaak vanuit onmacht op een pestsituatie en proberen het heft in eigen handen te nemen. Leg aan de ouders uit wat het plan is en geef hen ruimte om ook hun gevoelens rond de situatie te delen.

5.3.2. Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Het reactieplan voor het handelen bij een vermoeden, vaststelling of onthulling van seksueel grensoverschrijdend gedrag is gebaseerd op het programma (N)iets mis mee?! van Jong en van Zin.

5.3.2.1. Fase 1: het vermoeden, de onthulling of de vaststelling

In deze eerste fase ga je vooral aandacht besteden aan veiligheid, omkadering en informatieverzameling.

Vermoeden

Neem een vermoeden steeds ernstig en ga op zoek naar signalen die je vermoeden (of dat van iemand anders) kunnen bevestigen. Wat is er opgemerkt? Sinds wanneer?

Probeer een gesprek aan te knopen met het potentiële slachtoffer, zonder woorden in de mond te leggen of te suggereren. Begin met een gewone vraag: “gaat alles goed met je?” of benoem eventueel opmerkelijk gedrag, zoals bijvoorbeeld zich terugtrekken uit het groepsgebeuren, angstig, verdrietig,...

Probeer extra veiligheid te installeren door potentieel slachtoffer en dader niet met elkaar in contact te laten komen zonder toezicht. Als de situatie zich buiten de organisatie afspeelt en je zelf de

veiligheid niet kan garanderen, is het goed dit te melden aan iemand die dat wel kan, zoals bijvoorbeeld politie of hulpverlening.

Ga in gesprek met de hoofdleder, een vertrouwenspersoon binnen de leiding of neem contact met de API om discreet je vermoeden te bespreken en verdere stappen² te bekijken.

Onthulling door slachtoffer, getuige of derden

Blijf rustig en panikeer niet. Luister naar het verhaal zonder te veroordelen of bepaalde zaken te suggereren. Neem het verhaal ALTIJD serieus en maak duidelijk dat je het verhaal gelooft. Vraag naar meer informatie over het wat, wie, waar en wanneer, zonder de persoon het gevoel te geven uitgehoord te worden. Beloof geen geheimhouding of andere dingen die je niet kan realiseren! Informeer de onthuller over de verdere stappen die die gaat ondernemen (zie volgende fases).

Gebruik het stramien van (N)iets mis mee?! (zie ook punt 5.3.2.5) om een eerste snelle inschatting van de ernst van de situatie te maken en probeer extra veiligheid te installeren door dader en slachtoffer niet of enkel onder toezicht met elkaar in contact te laten komen.

Ga in gesprek met de hoofdleder, een vertrouwenspersoon binnen de leiding of neem contact met de API.

Vaststelling

Garandeer zo snel mogelijk de veiligheid zodat het grensoverschrijdend gedrag stopt of zich niet kan herhalen. Zorg ervoor dat iemand zich over de rest van de groep kan ontfermen. Roep de hulp in van de verantwoordelijke en de API. De API is er om je bij te staan in verdere stappen die je in dit geval zal ondernemen en neemt contact op met externe, gespecialiseerde instanties.

In acute gevallen, zijnde seksueel misbruik of blijvende dreiging, wordt de politie op de hoogte gebracht voor verder onderzoek en wordt er medische bijstand opgeroepen voor het slachtoffer. De plaats van het misdrijf dient onaangeroerd te blijven en een medisch onderzoek ter bevestiging van de feiten dient zo spoedig mogelijk te gebeuren.

Wanneer er sprake is van een acuut gevallen, dienen de ouders ALTIJD op de hoogte gesteld te worden van de feiten.

Wees als leider beschikbaar voor het slachtoffer, zowel emotioneel als fysiek door bijvoorbeeld mee te gaan naar het medische onderzoek.

Informeer het slachtoffer, ouders en andere betrokkenen over de verdere stappen die ondernomen zullen worden.

5.3.2.2. Fase 2: intern overleg en extern advies

Start met een uitgebreide inschatting van de ernst van de situatie volgens het stramien van (N)iets mis mee?! Blijkt de situatie niet zo ernstig als eerst gedacht, kan alles rustig afgehandeld worden en zijn er geen verdere stappen nodig. Zorg wel voor voldoende omkadering en eventuele maatregelen (uitleg, berisping,...). Indien de situatie ernstig blijkt, wordt de procedure voortgezet.

² Wanneer er gesproken wordt over het ondernemen van verdere stappen, wordt verwezen naar de volgende fasen in het reactieplan. De volgende fasen kunnen door de leiding zelf uitgevoerd worden, maar in de meeste gevallen zal de API het hier verder overnemen en de leiding betrekken waar nodig.

Je schakelt de nodige veiligheidsmaatregelen in, zoals extra toezicht en geen contact tussen dader en slachtoffer en je brengt andere verantwoordelijken, zoals de directie van de organisatie, op de hoogte van wat er aan de hand is.

Andere leiding worden ook kort gebriefd, zonder daarbij te veel informatie over de situatie prijs te geven.

Van alle stappen die je onderneemt, wordt een (korte) schriftelijke rapportage gemaakt op het moment zelf of eventueel nadien, zodat er geen misverstanden kunnen ontstaan over het al dan niet correct en integer handelen van jouw kant.

Een noodteam³ samenroepen bij ernstige gevallen, die zich enkel en alleen richten op het geval van grensoverschrijdend gedrag, zodat voor de andere leden en leiding het normale groepsgebeuren kan doorlopen. De samenstelling van een noodteam is afhankelijk van de situatie en van de betrokkenen (meer- of minderjarig, leiding t.a.v. lid,...).

Als je zelf advies wil inwinnen over de stappen die verder ondernomen moeten worden, de communicatie met de betrokkenen, de ernst van de situatie,... kan je met enkele gespecialiseerde diensten contact opnemen. Zo is er het CAW, VK en Vlaamse Hulplijn voor Misbruik, Geweld en Kindermishandeling (zie bijlage I). Ook de huisarts van het slachtoffer kan hier een rol in spelen. Als je enkel advies wil inwinnen, doe dit dan ANONIEM en noem geen namen. Anders zouden deze diensten je vraag tot advies mogelijks kunnen interpreteren als een melding.

5.3.2.3. Fase 3: interne afhandeling, melding bij hulpverlening en/of politie

Bij een interne afhandeling ga je verder bepalen welke maatregelen getroffen zullen worden ten aanzien van de dader (straf, schorsing,...) en het slachtoffer (steun, hulpverlening, extra veiligheidsmaatregelen,...). Indien zowel dader als slachtoffer hiervoor openstaan en er geen blijvende dreiging is, kan er toegewerkt worden naar herstel via gesprekken. Er wordt gekeken welke informatie en ondersteuning de rest van de leiding, leden en ouders nodig hebben en hoe we daaraan kunnen voldoen. De ouders en andere familieleden worden uitgebreid op de hoogte gebracht van de situatie, verdere acties en hun rechten en mogelijkheden. Transparante communicatie is erg belangrijk! Weet je niet goed hoe te communiceren naar de verschillende partijen? Neem voor verdere tips en ondersteuning dan best contact op met de API.

Als er verdere hulpverlening nodig is voor slachtoffer en/of dader kan hiervoor een melding gemaakt worden bij de huisarts of bij de Vlaamse Hulplijn Misbruik, Geweld en Kindermishandeling (1712).

Wanneer er sprake is van duidelijk seksueel misbruik, kan er ook een aangifte gedaan worden bij de politie of rechtstreeks bij het parket. Bevraag je in een eerste contact met de politie of via de Vlaamse Hulplijn voldoende over de mogelijkheden, het verloop en de gevolgen van een gerechtelijke procedure wanneer je een aangifte doet. Hou er rekening mee dat de situatie voor jou prioriteit is, maar dat politie of parket vaker met deze situaties geconfronteerd worden en mogelijks dus niet dadelijk zullen handelen. Informeer je en vraag na op welke termijn ze actie zullen ondernemen, zodat

³ In een noodteam zijn zowel personen binnen als buiten de organisatie betrokken, bijvoorbeeld de leiding die rechtstreeks betrokken is bij de situatie, de API, een ouder, de voorzitter/directie/coach van je organisatie, eventueel een extern expert,... Het is goed om de samenstelling van een noodteam op voorhand door te spreken, los van een specifiek voorval. Het noodteam beslist welke stappen er verder ondernomen worden, hebben gesprekken met de betrokkenen, bekijken verdere beschermingsmaatregelen, zijn discreet en bekijken of en hoe er verder gecommuniceerd wordt met de lokale groep, de entourage van de betrokkenen en eventueel de media.

je niet ontgoocheld bent. Geef altijd alle informatie voorhanden en wees steeds bereid om mee te werken. Een goede verstandhouding kan de ondersteuning enkel versterken. Bevraag altijd eerst of het slachtoffer zelf een klacht wil indienen of hulverlening wenst. Bij een minderjarige kan en moet je zelf handelen, bij een meerderjarige moet er expliciet toestemming zijn vanuit de jongere. Vaak zal een slachtoffer in een eerste reactie van ontredning en paniek terughoudend zijn naar het indienen van een klacht. Kalmeer het slachtoffer, bied een luisterend oor en leg duidelijk uit waarom dit belangrijk is en wat de gevolgen zullen zijn. Benadruk dat het slachtoffer geen gevaar loopt en dit in de toekomst positieve gevolgen zal hebben voor zichzelf, maar ook voor anderen. Deze duidelijkheid helpt om alles in een juist perspectief te plaatsen en zal in vele gevallen het slachtoffer over de drempel helpen. Indien het slachtoffer, zowel minder- als meerderjarig nog steeds geen klacht wil indienen, kan je als organisatie beslissen om dit alsnog zelf te doen, mits het slachtoffer hiervan op de hoogte gebracht wordt. Probeer ten alle tijden verzet te vermijden en het slachtoffer mee te nemen in de stappen die ondernomen worden. Ook andere betrokkenen kunnen een melding doen van de situatie. Wees daarom steeds transparant naar alle betrokkenen!

5.3.2.4. Fase 4: opvolging en evaluatie

De situatie dient dadelijk na het voorvallen van het incident verder opgevolgd te worden. Er wordt vooral gekeken naar de veiligheid en stabiliteit van de situatie via observatie en gesprekken met de betrokkenen (slachtoffer, dader, groep en bredere entourage). De opvolging vindt bij voorkeur plaats tot enkele maanden na het incident.

Het is goed de ondernomen stappen te evalueren. Wat liep goed? Wat liep minder goed? Hoe kan het beter? Dit kan je een beter houvast geven in de toekomst indien er zich een gelijkaardig incident voordoet, maar kan je ook verder aan het denken zetten over mogelijke preventiemaatregelen om nieuwe incidenten te voorkomen. Ook op langere termijn kan er geëvalueerd worden, waarbij we vooral kijken of er nog spanning of taboe heerst rond bepaalde onderwerpen en hoe deze te ondervangen met de gevolgde procedure.

5.3.2.5. Inschatting met de tool van (N)iets mis mee: omgaan met het gedrag van de dader

Wanneer spreken we nu van seksueel grensoverschrijdend gedrag en hoe schatten we dit in? Soms kan een voorval na een juiste inschatting minder zwaar zijn dan oorspronkelijk gedacht. In de vorige paragraaf werd hier alvast enkele keren naar verwezen. Hier gaan we er wat uitgebreider op in en leggen we vooral de nadruk op het reageren en in gesprek gaan met de dader van het (al dan niet) grensoverschrijdend gedrag. Ook hij verdient de nodige aandacht en duidelijkheid!

Aan de hand van de zes criteria (zie 3.1.3) kan seksueel gedrag ingedeeld worden in vier categorieën of vlaggen, namelijk:

Groene vlag: aanvaardbare seksuele situatie

Gele vlag: licht grensoverschrijdende seksuele situatie

Rode vlag: ernstig grensoverschrijdende seksuele situatie

Zwarte vlag: zwaar grensoverschrijdende seksuele situatie

Bij elke vlag hoort een gepast reactiepatroon om adequaat met deze situaties te kunnen omgaan (zie afbeelding 6). Merk op dat een bij een rode of zwarte vlag het bovenstaande reactiebeleid tevens in werking treedt.

	GROEN 'gezonde seksuele ontwikkeling'	GEEL/ORANJE 'licht grensoverschrijdend' (nodig om normen te leren)	ROOD 'zwaar grensoverschrijdend' (afleren door verbieden)	ZWART 'ernstig grensoverschrijdend' (ingrijpen noodzakelijk')
Actie:	geef ruimte in ontwikkeling/ benoem	leid af/benoem	benoem	benoem
	bevestig/negeer	begrens	verbied	verbied/grijp in
	leg uit	leg uit	leg uit	leg uit
		observeer	observeer goed	straf en/of begeleid
				observeer extra

Afbeelding 6. Vlaggen en hun reactie.

Een kort woordje uitleg bij elk reactiepatroon:

Benoem. Benoem het gedrag dat je ziet of hoort, zo geef je immers woorden aan gedrag en leer je kinderen om over het gedrag te spreken.

Bevestig. Vaak gaat seksueel gedrag bij kinderen en jongeren gepaard met gevoelens van schaamte, schuld of gêne. Het is goed om bepaald seksueel gedrag te bevestigen, zodat kinderen en jongeren beseffen dat een aantal aspecten van het gedrag normaal en aanvaardbaar zijn.

Negeer. Als bepaald seksueel gedrag normaal is en het kind of de jongere ondervindt geen negatieve gevoelens bij dit gedrag, moet er soms ook geen extra aandacht aan gegeven worden.

Leg uit. Het geven van informatie over waarom bepaald gedrag al dan niet aanvaardbaar is, is uiterst zinvol. Je kan hiervoor de zes criteria gebruiken. Zo maak je algemeen aanvaarde maatschappelijke waarden duidelijk en geef je woorden aan deze principes.

Begrens. Bij een gele vlag is het zinvol om te duiden welk aspect van het gedrag niet oké is en waarom aan de hand van de criteria. Je kan het kind of de jongere helpen om dit dan om te zetten in specifieke gedragsregels die hanteerbaar zijn voor hem of haar, zodat dit gedrag niet meer voorvalt.

Verbied/grijp in. Prioriteit bij een rode of zwarte vlag is het stoppen van het gedrag. Je confronteert het kind of de jongere met het gedrag en verbiedt het gedrag duidelijk. Je gaat hierbij niet veroordelend optreden! Je beoordeelt immers het gedrag en niet de persoon. Je staat open voor een gesprek, hebt empathie en probeert toe te werken naar inzicht.

Straf en begeleid. Bij een zwarte vlag is het nodig om vrijheidsbeperkende maatregelen op te leggen omdat de kans op herhaling van het gedrag groot is. Je doet dit om zowel dader als slachtoffer te beschermen en gaat de dader hier mee in begeleiden. De straf wordt uitgesproken en verdere afspraken worden gemaakt. Het kind of de jongere krijgt de ruimte om mee na te denken over aspecten die hem kan helpen om dit gedrag niet meer te stellen en toe te werken naar een herstel.

Observeer/monitoring. Het gedrag van het kind of de jongere extra observeren kan nodig zijn om een verder vervolg van het gedrag te voorkomen. Deze extra observatie kan ook helpend zijn om een verdere analyse te maken van het probleemgedrag. Vanwaar komt dit gedrag? In welke context is er een risico? Merk op dat bij een rode of zwarte vlag bijkomende specifieke interventies nodig zijn.

Deze reactiepatronen steunen vooral op het geven informatie en bewustmaken van het eigen gedrag en de gevoelens van de ander om zo naar inzicht en gedragsverandering toe te werken. Ook wanneer een dader zich niet bewust is van het feit dat hij grensoverschrijdend gedrag vertoont, kunnen deze reactiepatronen helpend zijn.

Ga in de reactiepatronen altijd van boven naar beneden werken (zie afbeelding 5). Ga niet dadelijk straffen zonder voorafgaand gesprek en uitleg. De dader zal dan geen vertrouwen meer hebben in jou als leider en zal mogelijks proberen het gedrag te herhalen in het geniep.

Voor sommige kinderen en jongeren zullen deze reactiepatronen niet altijd een effect teweegbrengen. Denk daarbij aan kinderen en jongeren met een lagere intelligentie, vertraagde taalontwikkeling of lage socio-emotionele intelligentie. Voor hen is het begrijpen van deze reactiepatronen, die vooral beroep doen op taal, empathie en inzicht, niet evident. Voor deze subgroep is het ook van belang om non-verbaal te reageren en na te denken over alternatieve manieren om het gedrag te stoppen. Zo kan je bijvoorbeeld proberen in te grijpen in de context om uitlokkende en instandhoudende factoren van het gedrag zoveel mogelijk uit te schakelen.

5.3.3. Agressie

Voor elke fase in het crisisonwikkelingsmodel (zie 3.2.1.) zijn er een aantal handvaten die je kan hanteren om de situatie onder controle te houden.

5.3.3.1. Opstartfase

In de opstartfase is het heel belangrijk om de emoties die het kind of de jongere ervaart, te benoemen en erkennen. Luister actief naar het verhaal van het kind of de jongere, heb geduld en toon begrip. Ga op zoek naar de reden van de boosheid, vraag dieper door naar het waarom en probeer samen op zoek te gaan naar een oplossing. Hierbij bied je je hulp aan, maar geef je het kind of de jongere nog steeds zelf de verantwoordelijkheid om het zelf aan te pakken.

5.3.3.2. Escalatiefase

Bij de escalatiefase is het kind of de jongere al niet meer voor rede vatbaar. Er wordt nog weinig taal gebruikt, waardoor het erg belangrijk is om te letten op non-verbale signalen die het kind of de jongere uitstuurt. Dit kan veel informatie geven over de gevoelstoestand, zodat je daar op kan inspelen. Stel duidelijke grenzen en benoem de gevolgen van het zich niet houden aan de grenzen die jij oplegt. Maak duidelijk dat het kind of de jongere zelf nog de keuze heeft om te stoppen.

5.3.3.3. Crisisfase

In de crisisfase is het van belang om iedereen in veiligheid te brengen. Zorg ervoor dat er niemand in de buurt is en dat het kind of de jongere zo weinig mogelijk kans heeft om zichzelf te verwonden. Blijf als leiding in de buurt om het kind of de jongere in kwestie op te vangen na deze fase, maar let zeker ook op je eigen veiligheid!

Als er sprake is van fysieke agressie die uit de hand loopt, mag je als leider fysiek ingrijpen. Doe dit op een niet-bedreigende en rustige manier.

5.3.3.4. Afbouwfase

Geef het kind of de jongere de kans om af te koelen en terug tot rust te komen.

5.3.3.5. Postcrisisfase

In deze fase gaat het kind of de jongere zelf ook vragen hebben over het gebeurde en kan je weer het gesprek aangaan. Luister actief, geef erkenning en probeer samen het gebeurde een plaats te geven. Geef daarna het kind of de jongere de kans om zelf te beslissen hoe het verder moet. Ga hier ook weer

hulp bieden, maar neem niets over. Het kind of de jongere moet de kans krijgen om dit zelf op te lossen. Eindig het gesprek met alle afspraken en verwachtingen nog eens duidelijk op een rijtje te zetten. Evalueer of en hoe goed de afspraken nagekomen zijn en of er eventuele nieuwe stappen nodig zijn om tot herstel van de situatie te komen. Beslis samen met je team of er een straf nodig is of niet. Wees hierover ook transparant tegen het kind of de jongere en beslis dit niet zonder hun medeweten!

Wat is een goede straf?

Een goede straf is een weloverwogen straf, die als zinvol ervaren wordt door het kind of de jongere in kwestie. Meestal houdt deze straf verband met herstel van de situatie, bijvoorbeeld het herstellen van kapot materiaal.

Hou in je achterhoofd dat positief gedrag belonen meer effect heeft dan het bestraffen van negatief gedrag!

5.3.3.6. *Wat met het slachtoffer?*

Wanneer er sprake is van gericht fysiek geweld, dient ook het slachtoffer opgevangen te worden. Luister ook hier naar het verhaal en erken en benoem de gevoelens die hij/zij ervaart. Zorg dat hij/zij tot rust komt en leg uit wat er nu verder zal gebeuren. Er wordt actief toegewerkt naar herstel, waarbij een confrontatie met de dader dus onvermijdelijk is. Stel hem/haar hier in gerust en blijf beschikbaar gedurende deze stappen.

5.3.3.7. *Wat met de groep?*

Wanneer een situatie uit de hand loopt en er sprake is van agressie, is het ook van belang om de groep op te vangen. Zorg ervoor dat de groep tot rust komt en ook even kan ventileren over de situatie. Probeer hier niet te lang op in te gaan wanneer dit niet nodig is en ook de aan de gang zijnde activiteiten zo vlot mogelijk terug op te pikken. Wanneer enkele kinderen of jongere het gebeurde moeilijk een plaats kunnen geven, kan er individueel verder een gesprek met hen aangegaan worden.

Het is van belang om ook de verdere stappen voor een stuk te kaderen naar de groep, zeker als zij te kampen hebben met bepaalde negatieve gevoelens ten opzichte van de dader. Leg uit wat er gaat gebeuren en dat er naar herstel toegewerkt wordt en eventueel een gepaste straf uitgesproken zal worden. Maak duidelijk dat we als groep verder gaan en iedereen een nieuwe kans verdient.

5.3.4. *Suicide*

5.3.4.1. *Algemene richtlijnen*

- ❖ Neem alle signalen van suïcidaal gedrag altijd serieus. Een dreiging met zelfdoding of een poging worden soms gezien als een vraag om aandacht die genegeerd moet worden. Een dergelijk signaal moet echter steeds ernstig genomen worden en gerichte opvolging krijgen. Kinderen en jongeren met zelfmoordgedachten en – neigingen zitten in een diep dal en zien geen andere uitweg meer. De dood is niet per se wat ze willen, maar dat lijkt voor hen op dat moment de beste oplossing.
- ❖ Doe het niet alleen en ga voor jezelf ook op zoek naar passende ondersteuning. Je kan hiervoor verschillende personen inschakelen, bijvoorbeeld:
 - Stuurgroep: geestelijke ondersteuning
 - API: praktische luisterend oor, adviserende en ondersteunende rol in de gegeven situatie, kan ook ter plaatse komen in acute situaties
 - Mentor: luisterend oor en geestelijke ondersteuning

- ❖ Belooft geen geheimhouding! Wij vallen onder de discretieplicht (zie punt 2.2.3.) en suïcidaal gedrag is een noodkreet. Dan moet de stilte doorbroken worden en moeten er verdere stappen ondernomen worden.
- ❖ Laat het kind/jongere niet beloven zichzelf niets aan te doen in de komende tijd. Dat is een middel dat zeker op korte termijn werkt en even de ruimte geeft om verder na te denken over oplossingen, maar het schuift het probleem vooral vooruit. De belofte moet steeds herhaald worden en het risico blijft daardoor reëel.
- ❖ Laat niet los tot je zeker weet dat iemand anders in het netwerk (ouders, familie, hulpverlening,...) de situatie verder oppakt. Laat het kind/de jongere dus nooit alleen (vertrekken)!
- ❖ Bewaak je grenzen. Een kind of jongere die denkt aan zelfdoding kan je verantwoordelijkheid en draagkracht overschrijden! Durf stil te staan bij hoe je zelf in deze situatie staat en durf ook grenzen te stellen. Bijvoorbeeld: plan met de jongere in kwestie indien mogelijk een vast tijdstip op de dag om even te gaan wandelen en te bespreken hoe het gaat, maar niet op elk moment van de dag hiervoor tijd maken. Je bent tenslotte verantwoordelijk voor iedereen van de groep en er moet voor iedereen ook gewoon de tijd en ruimte zijn om te genieten. Dit wil niet zeggen dat je de jongere moet afwijzen, maar simpelweg duidelijke afspraken maken. Doe wat je kan, maar wees je er van bewust dat je niet te allen tijde de veiligheid kan garanderen.
- ❖ Laat los als je het uit handen gegeven hebt. Probeer niet betrokken te blijven in de situatie als dat niet nodig is. Je kan zeker contact houden met het kind/de jongere - want je hebt een relatie opgebouwd die zeker mag blijven bestaan - maar niet als vertrouwenspersoon en niet om de verdere problemen op te lossen.
- ❖ Je kan altijd nog iets betekenen voor een kind/jongere die op het punt staat om zelfmoord te plegen, maar dat wil daarom niet zeggen dat een kind/jongere dit niet gaat doen. Als een kind/jongere een – al dan niet geslaagd - poging onderneemt, kan je dat het gevoel geven dat je verantwoordelijk bent geweest hiervoor. Weet dat een zelfmoordpoging steeds de verantwoordelijkheid is van de persoon zelf. Je wil hulp bieden, maar deze hulp moet ook aangenomen worden.
- ❖ Breng enkel mensen op de hoogte die echt moeten weten van de situatie. Het is goed om niet je hele leidingsploeg in dit verhaal mee te nemen, zodat het groepsgebeuren zo normaal mogelijk kan blijven doorgaan. Niet alleen voor de andere kinderen/jongeren, maar ook voor het kind/de jongere in kwestie. Zo voelt hij/zij zich niet geïsoleerd en wordt het probleem niet uitvergroot.
- ❖ Betrek het kind/de jongere in de verdere stappen die je zal ondernemen. Als een jongere 12 jaar of ouder is, moet hij/zij instemmen met verder hulp/ondersteuning. Onder 12 jaar is dit niet nodig, maar streef je hier best wel naar. Hoe meer ze op de hoogte zijn en zich gesteund voelen, hoe meer vertrouwen en veiligheid ze ervaren. Ga samen met hen bespreken wat gepaste hulp of ondersteuning kan zijn en hoe we die het best inschakelen. Zo voelen ze zich steeds mede-eigenaar.
- ❖ Wees je er van bewust dat suïcide ook een topic is dat binnen je team en dus bij medeleiding kan voorkomen! Het onderstaande stappenplan is dan nog steeds van toepassing, mits kleine aanpassingen. Zo zullen er bijvoorbeeld niet altijd ouders ingelicht moeten worden (vanaf 18+ kan er meer zelfstandig gehandeld worden) of wordt er niet per se een veiligheidsplan opgesteld, maar wel op een andere manier veiligheid geïnstalleerd.
- ❖ De jeugdbeweging is in eerste instantie een plek van spel en plezier! Vergeet dit vooral niet uit het oog in heel dit proces!

5.3.4.2. Stap 1: het opmerken van signalen

Zijn er veranderingen waar te nemen die het signaal zijn dat het niet goed gaat met het kind/de jongere? Er zijn vijf categorieën van signalen die er op kunnen wijzen dat het niet goed gaat met het kind/de jongere. Zie 3.1.4. voor meer informatie over de zichtbare signalen.

Merk op dat de laatste twee categorieën van signalen heel duidelijk zichtbaar zijn en acuut. Dit vergt dadelijk handelen! Zie daarvoor 5.3.4.7., namelijk het netwerk inschakelen.

5.3.4.3. Stap 2: bid

Je kan dit niet alleen en het is goed om God vanaf het begin te betrekken in zo'n heftige situatie. Bid voor wijsheid, inzicht en rust en voor openheid bij het kind/de jongere. Geef Hem vooral de controle en laat Hem door je heen werken. Wij doen ons best en God doet de rest!

5.3.4.4. Stap 3: ga in gesprek met het kind/de jongere over de signalen die je ziet

Neem de tijd om een gesprek aan te knopen op een rustig moment en vraag hoe het gaat. Benoem de signalen die je ziet en maak duidelijk dat je je zorgen maakt en graag wil weten vanwaar deze gedragsveranderingen komen. Als er voldoende openheid en vertrouwen is, kan je daarna ook gewoon echt de vraag stellen aan het kind/de jongere of hij/zij wel eens denkt aan zelfmoord. Het is nodig om goed te verhelderen waarover je het hebt en of jullie op dezelfde lijn zitten in het gesprek. Daarom is het concreet benoemen van de term 'zelfmoord' toch belangrijk. Indien het antwoord ja is, ga verder naar de volgende stap. Zo nee, blijf contact houden en verder opvolgen. Ga samen op zoek naar gepaste ondersteuning.

Bid steeds voor en met het kind/de jongere. Ook zij mogen ervaren dat God er is in deze storm. Dat kan hen hoop en kracht geven!

Een gesprek over zelfmoord kan moeilijk en heftig zijn! En het is oké om dat te vinden en daar vragen bij te hebben, zoals: "kan je dat wel vragen?", "zal deze vraag niet net op ideeën brengen?" of "wordt zelfmoord door deze vraag dan niet als 'oké' beschouwd?". Als je te veel moeite ervaart om dit gesprek aan te gaan en deze vraag te stellen, ga dan op zoek naar iemand anders die dit gesprek kan voeren of je daarin ondersteunt. Soms kan het helpen dat iemand met wie het kind/jongere een goede band heeft, het gesprek voert en in alle openheid vragen durft te stellen. Soms voelt een kind/jongere zich er beter bij om er over te praten als ze de persoon in kwestie niet zo goed kennen. Best schakel je in ieder geval de API in. De API is zeker ook een luisterend oor voor jou als leiding, zo blijf je niet alleen zitten met zo'n heftig verhaal.

De vraag effectief stellen of iemand denkt aan zelfmoord is vooral een signaal van jou uit dat je openstaat voor een gesprek en het kind/de jongere serieus neemt. Het kind/de jongere vindt een luisterend oor en een goed gesprek kan soms echt opluchten!

Onder 5.3.4.10. vind je nog enkele tips voor het in gesprek gaan over suïcide.

5.3.4.5. Stap 4: maak een inschatting hoe acuut de suïcidedreiging is

Het is belangrijk om zo snel mogelijk in te schatten hoe concreet de zelfmoordgedachten en – plannen zijn. Vragen die hierbij helpen zijn:

- Welk gevoel gaat er in je om?
- Welke gedachten zijn er aanwezig?
- Hoe lang zijn de gedachten al aanwezig?
- Hoe vaak komen deze gedachten in je op?

- Hoe sterk zijn de gedachten? Kan je ze uit je hoofd zetten? Wanneer wel/niet?
- Heb je al plannen gemaakt om uit het leven te stappen?
- Zijn deze plannen concreet? (bevraag hierbij middel, methode, tijdstip)
- Wat zou je willen bereiken met de zelfdoding?
- Is er iets wat je nog tegenhoudt? (pijlen naar twijfel, positieve elementen in het leven)
- Heb je al ooit iets ondernomen om jezelf pijn te doen/schade toe te brengen?
- Heb je hier al eens met iemand anders over gesproken?

Zelfs als hieruit blijkt dat de situatie niet zo acuut is, blijft het toch van belang om verdere stappen te ondernemen. Ook als je zelf met een onveilig gevoel achterblijft, is het goed om verdere hulp te zoeken.

Voel je je niet comfortabel om deze inschatting zelf te doen of zoek je ondersteuning? Schakel dan zeker de API in!

Weet dat het risico op een effectieve zelfmoordpoging groter is als er een openlijke dreiging/uiting tot zelfdoding is, er heel concrete plannen of gedachten zijn, de gedachten rond zelfmoord regelmatig en lange tijd aanwezig zijn en er weinig twijfel is.

5.3.4.6. Stap 5: Stel samen met het kind/de jongere een veiligheidsplan op

Een veiligheidsplan is een plan bestaande uit een aantal stappen die de dreiging rond zelfmoord wat kan overbruggen. Het is een document dat je best invult op een rustig moment, wanneer het kind/ de jongere helder kan nadenken. Het zet het kind/ de jongere aan het denken over elementen die kunnen helpen om rustig te worden en zichzelf de nodige veiligheid te bieden wanneer de situatie uit de hand dreigt te lopen. Het is geen garantie, maar bouwt wel een extra veiligheid in tijdens activiteiten/op kamp, zodat het kind/ de jongere zichzelf niets zou aandoen. In tussentijd kunnen de volgende stappen in dit plan doorlopen worden. In Bijlage VII kan je voorbeeld van zo'n veiligheidsplan terugvinden. Het is goed als het kind/ de jongere en jijzelf een exemplaar van dit plan bijhouden. Zo kan je het kind/ de jongere er ook op aanspreken en aan helpen denken als je signalen begint op te merken.

5.3.4.7. Stap 6: Netwerk inschakelen en gepaste hulp zoeken

Zorg dat er een netwerk van hulp rond het kind/de jongere en de dreigende situatie opgebouwd wordt. Met andere woorden: wie moeten we allemaal inlichten en inschakelen?

Ouders: als zij niet op de hoogte zijn en de situatie is echt acuut, is het jouw taak om hen in te lichten. Dit is ongeacht de leeftijd! Er is nood, dus de regel van de discretieplicht stelt dat je je stilzwijgen dan moet doorbreken. Dit kan voor een vertrouwensbreuk zorgen met het kind/de jongere, maar je wil het niet op je geweten hebben dat een kind/jongere zichzelf effectief iets aandoet terwijl jij wel op de hoogte was. Als er reeds hulpverlening rond het kind/de jongere opgestart is, is het de taak van die instantie om verdere stappen te ondernemen en ouders in te lichten.

API: het aanspreekpunt kan verdere stappen ondernemen om de (hoofd)leiding voor een stuk te ontlasten, een luisterend oor te zijn en mee te denken. Zij neemt ook verder contact op met externe instanties en geeft tips/handvaten om de situatie in tussentijd onder controle te houden.

Hulpverlening: het aanspreekpunt zal contacten leggen met gepaste vormen van hulpverlening. Het is wel goed om in het gesprek met het kind/de jongere te bevragen of er al een hulpverlening ergens opgestart is, hoe dit loopt voor het kind/de jongere en dit door te geven aan de API. Zo kan er snel en efficiënt gehandeld worden. Je kan eventueel ook al eens polsen welke hulp het kind/de jongere precies verwacht, waar de knelpunten/moeilijkheden liggen om hulp te aanvaarden en de

verschillende hulpverleningsmogelijkheden bekijken. Je kan hiervoor de lijst in Bijlage I gebruiken als ruggesteuntje.

Bij echt dringende gevallen, bel je dadelijk **112**!

In deze stap is het van enorm belang om het kind/de jongere niet uit het oog te verliezen! Je praat veel over hen, maar ook met hen. Ze moeten ten alle tijden op de hoogte zijn van de verdere stappen die gaat ondernemen en wie je gaat inlichten. Probeer steeds het kind/de jongere te stimuleren om zelf of samen met jou te praten over de situatie en ga in gesprek over waarom het kind/de jongere het zo moeilijk vindt om te spreken met ouders of anderen over wat er aan de hand is. Vaak worstelen ze met een gevoel van schaamte of schuld, maar het kan ook zijn dat er een bepaald probleem, zoals bijvoorbeeld geaardheid, onderliggend is aan de zelfmoorddreiging en dat nog niet klaar zijn om dit te delen met familie. Als jongeren echt weigeren met ouders in gesprek te gaan, ga dan op zoek naar een andere vertrouwenspersoon in de omgeving die betrokken kan worden. Onder punt 5.3.4.11. staan enkele tips op een rijtje over het in gesprek gaan met ouders.

5.3.4.8. Stap 7: Blijf beschikbaar zolang de situatie niet uit handen gegeven is

Wees een vertrouwenspersoon en ga op een rustig moment wanneer het past in gesprek om af te toetsen hoe het gaat. Hou ook tijdens activiteiten een extra oogje in het zeil.

5.3.4.9. Stap 8: nazorg

Wanneer er een zelfmoorddreiging of –poging is geweest, is het belangrijk dat het kind/ de jongere wanneer hij/zij er klaar voor is, steeds terug welkom is in de groep. Dat kan de eerste keer een beetje vreemd zijn voor iedereen. Daarom is het goed om dit wat voor te bereiden voor jezelf en samen met het kind/ de jongere zelf en de groep.

Wat jezelf betreft, wees vooral echt in je contact. Het is oké om het zelf wat vreemd te vinden en je even geen houding te geven. Dat mag ook zeker verwoord worden. Laat wel in ieder geval merken dat je oprecht blij bent dat het kind/de jongere terug naar activiteiten wil komen.

Als het kind/ de jongere zelf geen contact opneemt, kan je gerust zelf eens bellen of sturen. Bekijk in je team wie een goede band heeft met het kind/de jongere en wie zich er dan ook comfortabel bij voelt om contact op te nemen. Dat kan ook met de ouders. Vooral bij een zelfmoordpoging is soms moeilijk om de draad terug op te pikken en kan initiatief en motivatie vanuit anderen drempelverlagend werken.

Met de groep kan je samen nadenken over de beste manier om het kind/de jongere terug welkom te heten. Hebben ze nog bepaalde vragen? Geef je daar zelf een antwoord op of is het kind/de jongere bij terugkomst bereid om zelf het gesprek aan te gaan? Hoe stellen we ons op? Geven we bewust even aandacht aan de terugkomst of laten we alles zo normaal mogelijk verlopen?

Veel zal ook afhangen van wat het kind/de jongere in kwestie zelf zal willen. Het is vooral belangrijk dat hij/zij zich goed voelt en dat hij/zij inspraak heeft op hoe die terugkomst dan concreet zal verlopen.

Een gesprek over zelfdoding kan gerust plaatsvinden in de groep, maar wees waakzaam. Het is niet oké om over details van een poging te spreken of er naar te vragen. Dat moet begrensd worden of omgebogen. Probeer vooral in te pikken op elementen die positief en helpend zijn, zoals horen wat we voor elkaar kunnen doen als iemand het moeilijk heeft of welke hulp er geboden kan worden en door wie.

Stimuleer vooral iedereen (en dus ook jezelf) om een leuke tijd te hebben! De jeugdbeweging is vooral een plaats van plezier en vriendschappen, laat ons daar samen als groep na deze moeilijke periode extra van genieten! Blijf natuurlijk wel steeds nog wat alert voor signalen en grijp indien nodig tijdig in.

5.3.4.10. Tips om in gesprek te gaan met het kind/de jongere

Wat werkt:

Rustig en open praten, maar vooral veel luisteren en proberen te begrijpen wat het kind/de jongere op dat moment ervaart. Zeg dat het goed is dat ze met het verhaal naar jou komen. Zo voelen ze zich gesteund en schamen ze zich minder.

Erkenning geven voor de gevoelens (hopeloosheid, kwaadheid, verdriet, onmacht,...) die het kind/de jongere ervaart en ook de ruimte geven om die gevoelens te uiten.

Probeer de eigen emoties onder controle houden, maar wees niet bang om ze te benoemen.

Bijvoorbeeld: “ik word er even stil van en weet niet goed wat te zeggen, maar ik ben blij dat je het aan mij durft te vertellen” of “dit overvalt me, maar ik ga mijn best doen om te zien wat we kunnen doen om jou hiermee verder te helpen”.

Motieven bevragen en alternatieven bespreken.

Bevragen en bespreken wat het kind/de jongere nodig heeft.

Transparant zijn: uitleg geven over de volgende stappen die genomen worden en hulp die mogelijk is.

Als er positieve elementen uit het gesprek komen, grijp deze aan en probeer dit gevoel vast te houden en hoop te geven.

Wat werkt niet:

Veroordelen of minimaliseren van de gedachten, de gevoelens en het gedrag.

Uitspraken zoals: “ik weet echt wel hoe je je voelt”, “zo erg is het toch allemaal niet” en “alles komt wel goed” zijn niet die dingen die iemand die worstelt met suïcide wil horen.

Meteen positieve zaken aangeven en dat er nog veel is om voor te leven, bijvoorbeeld “je hebt toch nog zoveel vrienden en je familie!”.

Onmiddellijk (niet-helpende) oplossingen willen aandragen, zoals “als je je niet goed voelt, moet je sporten.”.

Valse hoop geven of beloftes doen die je niet kan nakomen.

Het kind/de jongere wijzen op de plicht om verder te leven voor de omgeving hem/haar er op wijzen wie er allemaal achtergelaten wordt.

In discussie gaan over suïcide, het recht om te leven of te sterven, ...

Spreken over een mislukte zelfmoordpoging, indien er al een poging ondernomen is. Dat kan voor het kind/de jongere aanvoelen als een extra faalervaring en een nieuwe poging in de hand werken.

5.3.4.11. Tips om in gesprek te gaan met ouders

Ga indien mogelijk samen met de jongere in gesprek met de ouders.

Vraag jezelf af of je het ziet zitten om zo'n gesprek te doen. Het is helemaal oké als dit niet zo is. Licht in dit geval de API in.

Doe het gesprek niet alleen. Laat je ondersteunen door een medeleiding of door de API.

In het gesprek licht je de ouders in over je bezorgdheid en pols je naar hun mening.

Vertel hen dat de jongere op de hoogte is van het gesprek dat je met hen hebt indien de jongere niet mee aan tafel wil zitten.

Geef aan dat hulpverlening de jongere kan helpen. Geef eventueel contactgegevens van hulpverleningsinstanties mee.

Wees erop voorbereid dat de eerste reactie van ouders heel verschillend kan zijn, gaande van boosheid tot verdriet en ongeloof.

5.3.4.12. Wat met de groep?

Wanneer er sprake is van suïcidedreiging, kan dat een effect hebben op de hele groep. Ook zij dienen opgevangen en ondersteund te worden.

Het uitgangspunt is wel steeds om de groep niet in te lichten als ze niets hebben opgevangen van de situatie die aan de gang is. Het groepsgebeuren gaat dan gewoon door, zowel voor de leden als voor de rest van de leiding.

Indien ze wel iets opgevangen hebben van de situatie, begin je met de vraag te stellen wat ze gehoord hebben of wat ze al weten. Dan weet je alvast welke verhalen er de ronde doen. Daarna geef je kort en bondig de nodige uitleg. Dat zorgt er tevens voor dat die foutieve geruchten of wilde verhalen snel de kop ingedrukt worden. Best kan je iets zeggen in de aard van: "Ik heb gehoord dat jullie ondertussen weten wat er aan de hand is met Sarah. Zij heeft het op dit moment moeilijk en we zijn op zoek naar hoe we haar het beste kunnen helpen.". Je mag ingaan op vragen en op het gevoel van de groep, maar je gaat hierbij niet in op details van de zelfmoorddreiging. Dit kan kwetsbare jongeren triggeren.

Zorg dat er opvang is voor diegenen in de groep die daar nood aan hebben. Zorg dat ze met iemand van de leiding, een vertrouwenspersoon, ouder of andere volwassenen kunnen praten over wat hen bezighoudt.

Heb aandacht voor je jongeren. Een suïcidedreiging kan dingen losmaken bij kwetsbare jongeren en de drempel voor hen verlagen. Hou dus zeker de signalen uit punt 3.2. in het achterhoofd.

Wanneer de crisis volop aan de gang is tijdens een activiteit, probeer de groep dan zo ver mogelijk weg te houden en de sensatie te beperken. Stel de jongeren gerust en zoek opvang voor diegenen die erg aangeslagen zijn. Desnoods worden ouders opgebeld om de jongere af te halen. Bespreek met de API hoe je de ouders inlicht over de situatie.

5.3.4.13. Kan ik als jeugdwerker schuld treffen in een zelfmoord(poging)?

Dit betreft het vraagstuk van aansprakelijkheid, namelijk kan je als jeugdwerker aangeklaagd worden voor nalatigheid/schuldig verzuim als je op de hoogte bent van de zelfmoord(gedachten)?

Schuldig verzuim is een misdrijf waarvoor strafrechtelijk veroordeeld kan worden indien alle opgesomde voorwaarden cumulatief van toepassing zijn:

1) Er sprake is van een feitelijke toestand van groot gevaar. De persoonlijke integriteit, de vrijheid of de eerbaarheid van een individu dreigt aangetast te worden, zonder dat er doodsgevaar vereist is. Het gevaar moet ernstig, constant, reëel en actueel zijn.

2) Er wordt verzuimd om hulp te verlenen of te verschaffen. Hulp bieden kan in de vorm van EHBO toedienen, verwittigen van ouders, directie of hulpdiensten, een melding doen aan een gespecialiseerde instantie, een intern of administratief onderzoek instellen, Deze verplichting houdt in dat er zelf onmiddellijk minstens een poging moet worden gedaan om hulp te bieden, ook al slaagt de hulp niet, was zij onhandig of niet doelmatig. De wet zegt niet in welk geval de hulp moet worden verleend door de persoon die het gevaar zelf vaststelt en in welk geval het volstaat de hulp van een derde in te roepen. Er zal altijd naar de concrete omstandigheden worden gekeken om dit aspect te beoordelen.

3) Ten derde moet er sprake zijn van een besef van de gevaartoestand en de wil om niet op te treden. Er moet met andere woorden met wetens en willens niet gehandeld worden.

4) De hulp moet kunnen verleend worden zonder gevaar voor zichzelf of voor anderen.

Concreet betekent dit dat je enkel aansprakelijk gesteld kan worden of schuld treft indien je tegen beter weten in geen hulp hebt geboden in de situatie. Je kan niet voorkomen dat iemand zelfmoord pleegt, maar het is wel als jeugdwerker je verantwoordelijkheid op dat moment om hulp te bieden waar nodig.

De ervaring in het jeugdwerklandschap leert ons dat er zelden met een beschuldigende vinger gewezen wordt naar jeugdwerkers of de organisatie in geval van suïcide, in tegendeel zelfs!

Indien je als organisatie jongeren triggert tot zelfmoord(gedachten) door bepaalde spelletjes of uitdagingen – denk maar aan de Blue Whale Challenge – uit te voeren, tref je natuurlijk wel schuld, ook al heb je hulp geboden toen het nodig was.

5.4. Ter afronding

5.4.1. *Straf en tucht*

Hoewel ons reactiebeleid sterk inzet op herstel en inzicht, zal het soms ook nodig zijn om de nodige maatregelen te treffen tegen grensoverschrijdend gedrag. Deze maatregelen kaderen binnen een straf- of tuchtprocedure.

Mogelijke *tuchtmaatregelen* kunnen zijn:

Een terechtwijzing/berisping/correctie: de dader wordt aangesproken op zijn gedrag.

Een vermaning/waarschuwing: de dader wordt gewezen op de mogelijke gevolgen indien het gedrag zich nog een keer stelt.

Een tijdelijke of volledige schorsing: een schorsing wil zeggen dat de dader in de organisatie op non-actief wordt gezet. De dader mag niet deelnemen aan activiteiten of mag geen leiderspositie meer invullen. Een tijdelijke schorsing of time-out kan nodig zijn om een verder onderzoek in te stellen naar de feiten.

Een verklaring van schuld afleggen ten aanzien van het slachtoffer, de familie en eventueel de gemeente. Op die manier kan de dader berouw tonen en toewerken naar herstel. Indien de dader geschorst is, wil deze verklaring niet per se zeggen dat de dader terug toegang krijgt tot de groep.

Pastorale begeleiding of hulpverlening opstarten, om op die manier te tonen dat de dader bereid is om aan zijn problemen te werken.

Zoals eerder aangehaald in punt 5.3.3.5. is een *straf* weloverwogen uitgesproken en moet het zinvol zijn voor de dader. Een straf is specifiek, in die zin dat het kan verschillen naargelang de persoon en de context. Straffen dienen vooral om tot herstel en inkeer te komen. Een straf kan ook een vergelding van de geleden materiële schade zijn of een tijdelijk inperken van de vrijheden.

Hoewel straf- en tuchtmaatregelen nodig zullen zijn op sommige momenten, dient vergeving een belangrijke plaats in te nemen in ons handelen. De dader moet de kans krijgen om vergeving te vragen aan alle betrokkenen, maar ook vergeving te krijgen. Bij God is er altijd een nieuwe kans en dit moeten we actief bewerkstelligen. Ook al kan je negatieve gevoelens hebben ten aanzien van de dader, toch is het erg waardevol om ook voor deze persoon te blijven bidden. Zo kan de dader zelf ook tot herstel komen! Weet ook dat vergeving een proces is en niet zomaar dadelijk verkregen kan worden van het slachtoffer. Eerst is er tijd nodig om het gebeurde het plaats te geven. Ga niet te snel het aspect van vergeving ter sprake brengen, maar heb oog voor het tempo van het slachtoffer.

Meer informatie over tucht- en strafmaatregelen zullen in een toekomstige, aangepaste versie opgenomen worden binnen dit beleid. Heb je vragen of suggesties rond dit onderwerp, mail naar veerle.kalkhuis@ejv.be.

5.4.2. Richtlijnen voor communicatie

Er zijn enkele richtlijnen om in het achterhoofd te houden wanneer je een gesprek aangaat met een kind of jongere.

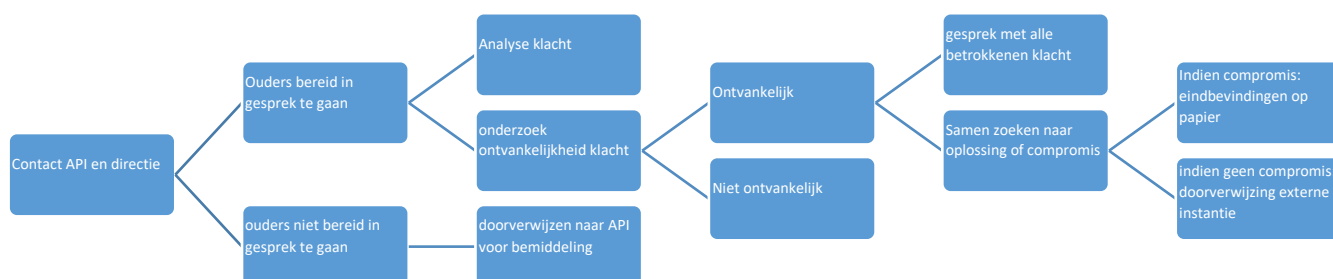
- ❖ Één op één gesprekken kunnen best plaatsvinden tussen een leiding en lid van hetzelfde geslacht. Durf wanneer dit voorvalt het gesprek ook uit handen te geven aan een andere leiding, die ook een goede connectie met het kind of de jongere heeft. Leg desnoods uit aan het kind of de jongere waarom je het gesprek niet zelf doet en wat de gevolgen zouden kunnen zijn indien je dat wel doet.
- ❖ Als je in gesprek gaat met een kind of jongere, ga je niet afzonderen in een aparte ruimte of achter gesloten deur. Zoek een rustig plekje, zodat je niet gestoord wordt, maar blijf in het zicht van anderen zitten. Indien dat niet mogelijk is, kan je een gesprek best met twee personen voeren. Zo kunnen er achteraf geen misverstanden ontstaan.
- ❖ Vermijd tijdens een gesprek lichamelijk contact of beperk je hierbij tot enkele veilige zones om aan te raken, zoals de schouders of de onderarm, indien je troost wil bieden. Ga bij voorkeur ook tegenover elkaar zitten en niet naast elkaar. Zo creëer je wat afstand en kom je niet in de persoonlijke zone van iemand anders. Op die manier is het ook makkelijker om non-verbale signalen op te pikken.
- ❖ Luister veel, praat weinig. Geef het kind of de jongere de kans om zijn verhaal te doen, soms is dat al voldoende voor hen. Vaker komen kinderen en jongeren met een probleem of verhaal zonder dat ze van jou (dadelijk) een oplossing verwachten. Ze willen gewoon even emotioneel bijtanken. Heb ook echt tijdens het gesprek de volle aandacht voor het kind en ga niet te snel actie ondernemen.
- ❖ Neem het kind of de jongere **ALTIJD** serieus, ook al is er misschien geen sprake van een integriteitsschending. Zelfs als een verhaal achteraf verzonnen blijkt te zijn, is het van belang om het verhaal gehoord te hebben, zodat er een blijvend vertrouwen is vanuit het kind of de jongere. Vanuit deze vertrouwensrelatie kan er ook geschikte begeleiding voorzien worden om het verhaal een plaats te geven.

- ❖ Blijf rustig en probeer je eigen gevoelens (ontzet, geschokt, verdrietig) onder controle te houden
- ❖ Stel geen sturende vragen en vul niets in voor het kind. Laat het kind zelf zijn verhaal doen, zonder vermoedens uit te spreken of te oordelen. Dwing ook geen informatie af. Als het kind niet meer wil vertellen, is dat ook een grens die we dienen te respecteren.
- ❖ Als je twijfelt, doe dan melding. Als je informatie doorgeeft, maak dan een duidelijk onderscheid tussen informatie die je rechtstreeks van het kind verkregen hebt en de conclusies die je er zelf uit getrokken hebt.
- ❖ Besef dat – in geval van een zware integriteitsschending zoals seksueel misbruik – het kind of de jongere bedreigd kan worden. Verzeker het kind of de jongere dat hij geen schuld treft aan hetgeen gebeurd is en probeer ten alle tijden de lichamelijke en geestelijke gesteldheid te waarborgen, ook als dit doorverwijzing vereist naar een medicus of psycholoog.

5.4.3. Wat als ouders een klacht indienen?

Soms gebeurt het dat een verhaal pas achteraf bekend raakt via de ouders. Ouders kloppen bij de organisatie aan en wensen actie of dienen een klacht in. Ouders reageren vaak snel en instinctief uit ontzetting of bezorgdheid. Ouders beluisteren, hun verhaal serieus nemen, begrip tonen en transparant zijn in de verdere acties die je als organisatie gaat ondernemen, kan al veel van deze eerste emoties doen zakken en ouders geruststellen. Bekijk een klacht dus zeker niet altijd als iets negatief. Het is een kans om te groeien, bepaalde procedures die gehanteerd worden wat nauwer onder de loep te nemen en bij te sturen en te leren uit de feedback die je krijgt. Bij de meeste klachten zal het verloop niet zo'n vaart lopen dat imagoschade opgelopen wordt.

Wat als ouders wel een officiële mondelinge of schriftelijke klacht indienen?

Afbeelding 7. Schematische weergave van de klachtenprocedure

Stap 1: breng steeds de API en de directie van het EJV op de hoogte om alles mee op te volgen, mee te denken en op te vangen waar nodig.

Stap 2: als ouders niet bereid zijn in gesprek te gaan met jou als jeugtleider, neemt de API alle verdere contacten over en treedt op als bemiddelaar. De stappen die API onderneemt, zullen slechts minimaal verschillen met de stappen die je zelf zal ondernemen indien ouders wel openstaan voor verdere gesprekken.

Stap 3a: voor een analyse van de klacht, stel volgende vragen en verdiep: wat is de precieze klacht? Welke stappen hebben ouders al ondernomen? Wat werkte (niet)?

Stap 3b: voor het bepalen of de klacht van de ouders al dan niet ontvankelijk is, moet je zelf een intern onderzoek instellen en nagaan of alle procedures correct gevolgd werden en ook binnen dit beleid geen misstappen begaan werden.

Stap 4: er wordt met iedereen die iets met de klacht te maken heeft een gesprek aangegaan, mogelijks samen rond de tafel gezeten en samen gezocht naar een oplossing of compromis waar elke partij zich in kan vinden.

Stap 5a: indien er geen compromis gesloten kan worden en alle verdere gesprekken vastlopen, kan er verwezen worden naar een externe instantie (zij bijlage I) ter verdere opvolging en bemiddeling, afhankelijk van de aard van de klacht. Weet dat deze externe instanties ook steeds gecontacteerd kunnen worden voor het inwinnen van advies.

Stap 5b: indien er een compromis bereikt wordt, worden de eindbevindingen voor alle partijen op papier gezet. In dit document worden tevens de verdere afspraken en eventuele vervolgstappen opgenomen.

Wees steeds transparant in de communicatie met ouders en betrokkenen over de stappen die je onderneemt en wie je mee onder de arm neemt hiervoor!

N.B.: wanneer er een interne klacht komt vanuit een jongere of leider zelf, wordt automatisch de API ingeschakeld als bemiddelaar, die dit nauw opvolgt met de directie en het bestuur, omwille van te grote betrokkenheid.

5.4.4. Zelfzorg

Wees je als leider steeds bewust van je eigen houding, gedachtes en gevoelens in of ten opzichte van een bepaalde situatie. Durf wanneer je het zelf moeilijk hebt en niet rustig kan blijven zelf even afstand te nemen en dingen uit handen te geven, zodat je niet het risico loopt om mee betrokken te raken in een conflict. Zorg voor jezelf, ook wanneer een verhaal van een kind of jongere tot bij jou komt. Durf aan te geven dat een verhaal je te veel raakt of bepaalde eigen worstelingen oproept. Geef het uit handen indien nodig. Weet dat het niet mogelijk is om een kind of jongere te begeleiden dat je goed kent, omdat je te persoonlijk betrokken bent in hun leven.

Weet dat elke situatie van grensoverschrijdend gedrag die je tegenkomt anders is en dat het situatiegebonden is. Een uitgeschreven stappenplan kan handig zijn, maar kan mogelijks niet altijd of niet op dezelfde manier werken. Wees flexibel en pas aan aan de noden van de betrokkenen en de context waarin je je bevindt. Wanneer je zelf vastloopt, aarzel niet op contact op te nemen met de API!

Leer uit vorige ervaringen. Wanneer er zich een incident heeft voorgedaan, leer je hier altijd iets uit. Neem deze elementen mee en probeer ze toe te passen in andere, gelijkaardige situaties die je tegenkomt.

Bijlage I: wegwijzer voor inschakelen en doorverwijzen naar externe instanties

Nuttige contacten	Vorming	Advies/informatie	Hulpverlening	Melding	Rechtsbijstand	Bemiddeling
101 (acuut gevaar)				x		
112 (acuut medisch)			x			
1712		x				
1813 (zelfmoordlijn)		x	x			
Antigifcentrum		x	x			
Ambrassade	x	x				
Bemiddeling in strafzaken						x
Bethesda		x	x			
CAW (18+)	x	x	x			
Centrum voor Pastorale Counseling	x	x	x			
CGG	x	x	x			
Child Focus	x	x				
Chris	x	x	x			
Druglijn		x				
DSI			x			
Huisarts		x	x	x		
Icoba		x				
I.T.E.R. (plegers seksueel misbruik)		x	x			
JAC (18-)		x	x			
Justitiehuis		x			x	
(Jeugd)advocaat					x	
Moderator (dader-slachtofferbemiddeling)						x
Nu praat ik er over!		x				
Overkophuizen		x	x			
Parket				x		
Pimento	x	x				
Politie				x		

Stop it Now! (pedofiele gevoelens)		x	x			
TEJO			x			
Tumult	x	x				
Universitair Forensisch Centrum			x			
Vertrouwenscentrum Kindermishandeling	x	x	x (minderjarigen)			
Zorgcentrum na seksueel geweld			x	x	x	

Bijlage II: akkoord integer en deontologisch handelen

INLEIDING

We hebben drie kwaliteitskaders als jeugdwerk: we geven taal aan het jeugdwerk m.b.v. de agenda van de toekomst, en we werken via kadervorming, integriteit en tot slot deontologie aan kwaliteitsvol jeugdwerk.

Waarom schrijven we dit akkoord als specifieke invulling voor deontologie en integriteit?

Binnen het jeugdwerk stellen we de integriteit van kinderen en jongeren voorop. Om dit op een degelijke manier te kunnen doen stellen we dit akkoord voor, waarmee we als jeugdwerk vanuit de eigen sterkte en DNA afspraken maken. We gaan niet mee in het discours van toenemende juridisering, sanctionering en het labelen van kinderen en jongeren onder een etiket dat ze niet verdienen. We leven in een context met toenemende aandacht voor grensoverschrijdend gedrag en informatiedeling o.a. in de sportwereld, ordehandhaving en kinderopvang. Voor ons is het cruciaal dat kinderen en jongeren kansen krijgen, tegen de muur kunnen lopen, kunnen falen, experimenteren en leren in een veilige context.

Het afgelopen jaar werd het jeugdwerk, net als andere sectoren die werken met kinderen en jongeren gevraagd een formeel kader uit te werken rond grensoverschrijdend gedrag. Met dit akkoord willen we verder bijdragen tot het basiskader van jeugdwerkers, dat zowel in situaties van grensoverschrijdend gedrag, als voor algemeen deontologisch en integer handelen handvaten biedt. We erkennen de eigenheid van elke organisatie, elke organisatie handelt dan ook in de geest van dit akkoord, maar voorziet een eigen uitwerking voor vrijwilligers en medewerkers.

Als maatschappelijke actor werken we dag in, dag uit met kinderen en jongeren op verschillende kruispunten. Als experts van kinderen en jongeren en hun complexe realiteiten, willen we vanuit onze eigen kracht naar voor schuiven hoe wij integer met kinderen en jongeren omgaan, uiteraard steeds binnen het kader van de wet. We vragen met dit akkoord aan beleidsmakers en andere actoren om ons in die afspraak en eigenheid te erkennen en respecteren.

De opbouw hieronder is als volgt; we gaan in op de drie kwaliteitskaders zoals hierboven vernoemd, gaan daarna over naar het akkoord voor deontologische en integer handelen en tot slot naar het handelingskader.

DE DRIE KWALITEITSKADERS

De agenda van de toekomst

Of ze/hij/x nu professional of vrijwilliger is, elke jeugdwerker beschikt over een specifiek DNA, dat enkel te beleven, te leren of te ervaren is in het jeugdwerk. Ja, jeugdwerk is speels, creatief, vuil, rebels, springlevend, gedreven, met een hoek af... Maar jeugdwerk is bovenal een houding: een manier waarop je in de wereld staat en naar de samenleving kijkt. Niet omdat je dat moet, maar omdat je dat wilt. Als iedereen die met kinderen en jongeren contact heeft meer de jeugdwerker in zichzelf bovenhaalt, komt de samenleving die overall kinderen en jongeren versterkt dichterbij. Niet top-down, maar bottom-up. Niet vanuit ongelijkwaardige machtsposities, maar vanuit actief eigenaarschap en kritisch burgerschap.

#Jeugdwerkwerkt omdat jeugdwerkers:

- kinderen en jongeren consequent centraal zetten: jeugdwerkers vertrekken altijd vanuit de leefwereld van kinderen en jongeren. Jeugdwerkers bieden kinderen en jongeren eigen maatschappelijke ruimte, met plaats voor wat ze kunnen en willen, vanuit hun eigen interesses.
- kinderen en jongeren eigenaarschap geven en dit versterken: de activiteiten, de ploegvorming, de werking, de processen, de experimenten. Ook dat kunnen kinderen en jongeren zelf in handen nemen. Ze zijn evenwaardig aan hun begeleiders, de coördinatoren, de professionals.
- proces én product belangrijk vinden: samen met kinderen en jongeren werken jeugdwerkers aan een product. Maar ook de weg naar het resultaat is minstens even waardevol. Cycli van reflectie en actie wisselen elkaar af. In dialoog, uit ervaringen, in groep leer je en zet je stappen vooruit.
- de kracht van de groep positief inzetten: jeugdwerk verbindt kinderen en jongeren door samen te werken, te verenigen volgens interesses, in te zetten op ontmoeting, netwerken en gemeenschappen te bouwen. Jeugdwerk zorgt zo voor een gevoel dat je erbij hoort en voor openheid voor andere meningen of gewoontes.
- de samenleving mee vormgeven: jeugdwerkers laten kinderen en jongeren groeien als actieve, betrokken burgers in de samenleving. Samen met kinderen en jongeren nadenken over de buurt of het (lokale) beleid, initiatieven opzetten die mensen dichterbij elkaar brengen ...

Kadervorming

Alle vorming die zich richt naar jongeren die een verantwoordelijkheid opnemen in activiteiten begeleiden, voor een groep staan enz,... en als doel heeft om hen hierin te versterken, noemen we kadervorming⁴. Geattesteerde kadervorming is kadervorming die erkend is door de Vlaamse overheid en leidt tot een attest animator, hoofdanimator of instructeur. In de context van deze tekst hebben we het over geattesteerde kadervorming in het bijzonder.

Kadervorming is één van de kwaliteitskaders, voor organisaties die dit voorzien, waarvan organisaties gebruik kunnen maken om de kwaliteit van hun integer en deontologisch handelen te verhogen. In de competentieprofielen van de opleidingen animator, hoofdanimator en instructeur is er aandacht voor het bewaken van de integriteit van alle betrokken kinderen en jongeren.

Deontologie & integriteit

Toenemende druk

De druk op kinderen en jongeren en de complexiteit van onze samenleving zijn de laatste jaren fors toegenomen. Daarom is het steeds belangrijker dat alle beleidsdomeinen goed samenwerken om de positie van kinderen en jongeren integraal te benaderen en te versterken. Het jeugdwerk vertrekt vanuit kinderen en jongeren zelf en volgt hen in al hun levensdomeinen: de vrije tijd, de school, de zoektocht naar werk en vindt mee veerkracht in moeilijke situaties. Het jeugdwerk maakt elke dag de complexe leefwerelden van kinderen en jongeren eenvoudiger door bruggen te bouwen met andere sectoren. Sterk jeugdbeleid vertrekt vanuit de leefwereld van kinderen en jongeren zelf, niet vanuit sectoren en structuren.

Vanuit ons DNA als jeugdwerker zetten we daarom centraal in op kinderen en jongeren. We doen dit elk vanuit de eigenheid van onze eigen jeugdwerkorganisatie binnen een eigen handelingskader. Dit deontologische akkoord is voor ons als jeugdwerk een gemeenschappelijke startbasis. Deze vormt

⁴ <https://ambrassade.be/nl/kennis/kadervorming>

daarbij onze gezamenlijke uitgangspositie om ons eigen jeugdwerk-DNA op de kruispunten van alle levensdomeinen duidelijk te positioneren.

Wat gebeurt er vandaag al en waarom is dit deontologisch akkoord nodig?

We willen als jeugdwerk taal geven aan onze eigenheid omdat we als jeugdwerkers trots zijn op de vertrouwensrelatie tussen jeugdwerkers en doelgroep, op hoe we omgaan met kinderen en jongeren binnen de vrije tijd, op de manier waarop we professioneel individuele hulpvragen aanpakken en op hoe we omgaan met vertrouwelijke informatie. Zonder deze vertrouwensrelatie kunnen wij ons werk niet doen, zowel vanuit het perspectief van de jongere, als vanuit dat van de jeugdwerker zelf.

Ondanks onze huidige inspanningen en de vertrouwensband die we realiseren, constateren we vandaag dat de druk hierop verhoogt. Niet alleen bevinden kinderen en jongeren zich doorheen hun leven op het kruispunt van al hun verschillende levenssferen zoals school, de thuissituatie en hun vrije tijd, ook het jeugdwerk bevindt zich steeds meer op een kruispunt. Het samenwerken met verschillende soorten organisaties houdt naast een enorme meerwaarde ook risico's in voor bv. het omgaan met vertrouwelijke informatie. Of een jongere zich thuis en veilig kan voelen in het jeugdwerk hangt immers substantieel samen met een goede manier van omgaan met die informatie. Als jeugdwerk zijn we niet gebonden aan beroepsgeheim maar werken we aan de hand van onze discretieplicht⁵.

Integriteitsbeleid

Naast dit kader van discretieplicht, stellen we binnen het jeugdwerk ook op andere manieren de integriteit van kinderen en jongeren centraal. We geloven dat we als jeugdwerk volop moeten inzetten op een sterk integriteitsbeleid en doen dit vandaag ook door het versterken van de drie beleidsniveaus kwaliteit, preventie en reactie van een beleid rond integriteit⁶.

Specifiek in deze context starten we vanuit het kwaliteitsbeleid van integriteit, de basis van alles. Hierin leggen we vandaag al vast hoe we als organisaties omgaan met seksualiteit, diversiteit, welzijn,... Daarbij gaan we steeds uit van een aantal basisprincipes zoals het recht op fysieke, mentale en seksuele integriteit, het recht op informatie, het recht op autonomie, het recht op privacy,...

Naast een kwaliteitsbeleid horen ook een preventie- en reactiebeleid als integraal deel bij een sterk integriteitsbeleid. Preventiebeleid bouwt verder op dit kwaliteitsbeleid als basis van integriteit en

⁵ <https://www.uitdemarge.be/deontologie/>

⁶ <https://www.kennisplein.be/sites/integriteit>

bepaalt hoe risico's op seksueel misbruik, pesten, discriminatie, agressie enz. kunnen verkleind of voorkomen worden. Reactiebeleid tot slot bouwt daar weer op verder en bepaalt hoe je met incidenten omgaat (procedure, werkwijze, rapportage, zorg).

Als jeugdwerk vertrekken we vanuit het kwaliteitsniveau van integriteit, maar uiteraard werken jeugdwerkorganisaties ook elke dag verder aan hun preventie en reactiebeleid. We werken als jeugdwerk steeds constructief samen met andere sectoren, met een sterke bescherming voor slachtoffers en een gepaste reactie voor ouders. We zetten volop in op de eigen integriteitskaders en acties die organisaties uitwerken, o.a. aangevuld met het Aanspreekpunt Integriteit⁷. We werken in deze context ook constructief samen met lokale actoren zoals politie en veiligheid in het kader van reactie of preventie. Onze vertrouwensband wordt hiervoor echter niet structureel op het spel gezet.

De Vlaamse Jeugdraad verwoordde dit in 2017 als volgt: “We hebben als jeugdwerk een rol te spelen in veiligheid, maar dan wel op onze vertrouwde manier. Namelijk door er dagelijks te zijn voor kinderen en jongeren, hen te helpen een waardevolle plek te vinden in de samenleving, hen via emanciperend werken positief te laten bouwen aan hun identiteit. Als jeugdwerk kiezen we ervoor om veilige omgevingen te bieden aan alle kinderen en jongeren. Zo werken we indirect en preventief aan een veilige samenleving. We helpen namelijk te voorkomen.”⁸

Ook het alternatief rapport van het kinderrechtencommissariaat van 2017-2018 vroeg “respect voor de vrijheid in de vrije tijd. Jeugdwerk mag niet geïnstrumentaliseerd worden voor andere doeleinden, zoals om radicalisering op te sporen.”⁹

Tot slot staat in het rapport van de speciale Verenigde Naties rapporteur voor bescherming en verdediging van Mensenrechten in de strijd tegen terrorisme, Fionnuala Ní Aoláin uit 2019 het volgende na een bezoek aan België: “Het gebrek aan een mensenrechtenkader als het gaat over het beroepsgeheim en andere vormen van professionele discretie ondermijnt de vertrouwensrelatie tussen de cliënt en sociale diensten, waardoor hun functie, die zo belangrijk is, in gevaar komt. Dat wakkert polarisatie aan in plaats van het tegen te gaan. De instrumentalisering van sociaal werkers en leerkrachten levert op korte termijn misschien voordelen op, maar zal op lange termijn de efficiëntie en duurzaamheid van de niet-veiligheidsgerichte component van het contra-terrorismebeleid, en dus het algemene maatschappelijke belang, schaden.”¹⁰

HET AKKOORD

Welke principes vormen de basis van dit akkoord voor het jeugdwerk?

Het VN-verdrag inzake de rechten van het kind

⁷ Na verschillende schandalen in de sport- en cultuurwereld werden verschillende commissies Grensoverschrijdend gedrag opgestart in het Vlaams Parlement. Ook binnen het domein Jeugd werd na deze commissies actie ondernomen en werd een extra strategische doelstelling toegevoegd aan de beheersovereenkomsten van alle erkende organisaties. Indicatoren van deze doelstelling waren o.a. om tegen december 2018 een aanspreekpunt integriteit aan te stellen, die tegen eind juni 2019 een opleiding gevolgd moest hebben. Meer informatie kan je hier vinden: <https://ambrassade.be/nl/kennis/artikel/q-a-api-s-in-het-jeugdwerk>

⁸ <https://vlaamsejeugdraad.be/nieuws/standpunt-deontologie-het-jeugdwerk-onder-druk>

⁹ https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/alternatief_rapport_krc_dgde_2018_nl_def_cover_0.pdf

¹⁰ https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session40/Documents/A_HRC_40_52_Add.5.docx

Dit verdrag werd in 1989 afgesproken door de Verenigde Naties en in 1991 bekrachtigd door het Vlaams Parlement. Dit verdrag gaat over alle levensdomeinen van kinderen en jongeren tot 18 jaar. De rechten uit dit verdrag zijn ondeelbaar, onvervreemdbaar en universeel. Het verdrag kent vier basisprincipes als rode draad die in elk artikel centraal staan: non-discriminatie, het recht op (over)leven en ontwikkeling, het recht op participatie en het belang van het kind. Het verdrag bestaat inhoudelijk uit drie grote pijlers: bescherming, voorziening en participatie van kinderen en jongeren. Dit deontologisch akkoord is bij uitstek op zoek naar de juiste balans tussen bescherming en voorziening voor kinderen, jongeren en jeugdwerkers én hun recht op participatie.

We lichten uit dit VN-verdrag de volgende cruciale artikels uit in de context van dit deontologisch akkoord:

- We willen graag bijzondere aandacht besteden aan artikel 2 van dit verdrag. We discrimineren niet op basis van huidskleur; geslacht; taal; godsdienst; politieke of andere overtuiging; nationale, etnische of maatschappelijke afkomst; welstand; beperking; geboorte of andere eigenschappen of kenmerken van het kind of zijn (of haar) ouder of wettige voogd.
- We gaan steeds uit van het belang van het kind (artikel 3). Wat is in het belang van het kind? Dat is niet altijd meteen duidelijk. Als jeugdwerker kan je van mening verschillen met het kind of de ouders over wat in het belang is van het kind. Belangrijk is om altijd in dialoog te gaan met het kind voor je een beslissing neemt om de vertrouwensrelatie te beschermen. Daarnaast is ook de dialoog met de ouders van groot belang indien de mogelijkheid er is. Indien er geen sprake is van extreme kwetsbaarheid of mentale achterstand wordt soms de grens van 12 jaar genoemd. Kinderen vanaf 12 jaar kunnen in principe zelf bepalen wat in hun eigen belang is, maar het blijft enorm belangrijk altijd in dialoog te gaan met het kind zelf en de context errond in rekening te brengen. Ouders hebben daarnaast ouderlijke macht en het recht op informatie om fundamentele opvoedingsbeslissingen te maken.
- Het participatieprincipe van artikel 12 van het verdrag is voor ons als jeugdwerk dan ook altijd cruciaal: Kinderen hebben het recht om hun mening te uiten en het recht dat men met deze mening rekening houdt in elke aangelegenheid of procedure die hen aanbelangt.
- In deze context van een deontologisch akkoord kan ook artikel 19 ter bescherming tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik, niet ontbreken. Deze bescherming garandeert de veilige context voor kinderen en jongeren om hun jeugdwerk te beleven.
- Het recht op vrije tijd (artikel 31) vormt de basis voor jeugdwerk. Elk kind heeft recht op jeugdwerk en een veilige context dat dit toelaat. Een sterk deontologisch handelingskader is dan ook essentieel om veiligheid en integriteit binnen het jeugdwerk te vrijwaren voor alle betrokkenen.

Naast het VN-verdrag inzake de rechten van het kind zijn we ook de Universele verklaring voor de Rechten van de Mens indachtig, jeugdwerk stopt immers niet op 18 jaar. Bovendien kent Europa ook het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, met een hof (EHRM) dat waakt over de naleving en interpretatie van die rechten.

De vertrouwensrelatie tussen jeugdwerker en kind/jongere

Een jeugdwerker komt heel wat te weten over en van kinderen en jongeren. Voor veel kinderen en jongeren is de jeugdwerker dan ook een informele vertrouwenspersoon. We bedoelen met deze vertrouwensband expliciet de contextuele relatie tussen jeugdwerk en jongere, niet het formele,

juridische statuut van de vertrouwenspersoon¹¹ uit het decreet voor de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp noch de vertrouwenspersoon voor werknemers op hun werkplek. We onderscheiden bij deze dus dit formele statuut, dat door een jeugdwerker kan worden opgenomen op vraag van de jongere, of door een werknemer voor andere werknemers van de organisatie of bedrijf, van de band die elke jeugdwerker opbouwt door zijn/haar werk met kinderen en jongeren. Dat vertrouwen is voor een jeugdwerker noodzakelijk om zijn/haar rol ten volle op te nemen. Deze vertrouwensrelatie moet beschermd worden, beide partijen moeten binnen het jeugdwerk en op de kruispunten van al hun levensdomeinen zeker kunnen zijn van een vertrouwelijkheid en veiligheid binnen deze relatie.

Elke organisatie zijn eigen handelingskader

Iedere organisatie stelt zijn eigen handelingskader op en informeert breed over pedagogisch handelen in het belang van kinderen en jongeren. Elke jeugdwerker heeft immers nood aan een concreet handelingskader met praktische handvaten, uitgewerkte procedures en levensechte praktijkvoorbeelden. Een handleiding op kwaliteits-, preventie-, en reactieniveau van integriteitsbeleid waar ze zowel als individu als in team mee aan de slag kunnen gaan. Dit handelingskader zal steeds bovenstaande twee principes als uitgangspunt nemen en tegemoetkomen aan de eigenheid van de organisatie.

Als jeugdwerk bewaken we met dit deontologisch akkoord en handelingskader de integriteit en de veiligheid van de kinderen en jongeren door voldoende aandacht te spenderen aan minimum onderstaande aspecten:

- Gegevensopslag en -uitwisseling binnen de organisatie en naar externen. Hierbij is bijzondere aandacht nodig voor medische gegevens, gegevens over de verblijfsstatus van kinderen en jongeren enz.
- Het installeren (begeleidershouding) en bewaken van de vertrouwensband tussen jeugdwerker en jongere.
- De omgang met ouders, familieleden en derden in dit handelingskader. Onder deze derden begrijpen we zowel ordehandhaving, onderwijsactoren, zorgactoren, media als andere actoren.

Een cruciaal deel van dit handelingskader moet ook het opnemen van een waardenkader voor vrijwilligers zijn in elke organisatie waarbij dit relevant kan zijn, bv. in de kadervorming, waarbij jongeren die competenties sowieso moeten verwerven.

We hebben met dit deontologisch akkoord met heel het jeugdwerk een gezamenlijk startpunt om te werken aan een kwaliteitsbeleid, de basis van het integriteitsbeleid van elke organisatie. Dit geeft jeugdwerkorganisaties de mogelijkheid om vanuit hun eigen DNA samen te werken op de kruispunten van alle verschillende levensdomeinen. In het licht van toenemende uitdagingen die op het jeugdwerk afkomen, werken we met de drie bovenstaande principes elk ons eigen handelingskader uit. Als jeugdwerkers engageren we ons elk voor dit kader en zorgen we zo samen steeds meer voor sterk jeugdwerk want #jeugdwerkwerkt.

¹¹ <http://www.jeugdhulp.be/mijn-jeugdhulp/jongere-ouders/trouwenspersoon/informatie-trouwenspersoon>

HANDELINGSKADER

Wat kan dit handelingskader voor jouw jeugdwerkorganisatie betekenen?

Onderstaand handelingskader is bedoeld om jeugdwerkers richting te geven in het handelen met kinderen, jongeren en derden in uiteenlopende situaties. Het vormt de basis voor een constructieve houding als jeugdwerker. Elke organisatie bepaalt zelf de doelgroep van dit kader (professionele jeugdwerkers, vrijwilligers en/of andere jeugdwerkers). Ook de manier waarop jeugdwerkers betrokken en geïnformeerd worden, of dit gebeurt in specifieke situaties of proactief, valt volledig onder de eigen keuze van de organisatie. Elke organisatie handelt dan ook in de geest van dit akkoord, maar voorziet zelf een eigen uitwerking. Die kan erin bestaan bv. te werken rond organisatiebeleid, vrijwilligersbeleid, er aandacht aan te besteden in de nieuwe beleidsnota enz.

Indeling

‘De jeugdwerker als professional’ omvat de eerste groep richtlijnen. Hier wijzen we op de verantwoordelijkheid die de jeugdwerker heeft om bij zichzelf de nodige voorwaarden te realiseren voor een integere jeugdwerking. Zelfkennis en inzicht in de eigen positie zijn daarbij essentieel. Dan volgen een aantal richtlijnen die samengaan met de verantwoordelijkheid die een jeugdwerker heeft ten aanzien van de kinderen en jongeren. We onderscheiden het pedagogisch handelen en het professioneel omgaan met individuele hulpvragen. De jeugdwerker heeft ook een verantwoordelijkheid tegenover andere actoren met wie hij een werkrelatie heeft. Hoe gaan we correct om met gegevensregistratie en met vertrouwelijke informatie? Hoe gaan we om met andere actoren in samenwerkingsverbanden? Ten slotte gaan we in op werken in team en de verantwoordelijkheid van de jeugdwerker tegenover de organisatie.

De jeugdwerker

1. De jeugdwerker denkt na over de gevolgen van zijn eigen handelen en neemt daarvoor verantwoordelijkheid op. Hij is tijdens de werking verantwoordelijk voor de veiligheid van de kinderen en jongeren die tot zijn groep behoren.
2. De jeugdwerkorganisatie werkt aan en stimuleert de versterking van de deskundigheid van haar jeugdwerkers: kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes.
3. De jeugdwerker bewaakt zijn persoonlijke integriteit: hij maakt geen misbruik van zijn deskundigheid en/of positie.
4. De jeugdwerker is zich bewust van zijn eigen waarden, normen en religieuze en/of ideologische overtuigingen. Hij zorgt ervoor dat die hem niet hinderen bij de uitvoering van zijn opdracht.
5. De jeugdwerker verduidelijkt tegenover de kinderen en jongeren, en tegenover alle betrokkenen, de verschillende functies en rollen die hij vervult (in verschillende situaties als vrijwillige, professionele of andere jeugdwerker). De jeugdwerker gaat op een bewuste, situatie-gebonden en verantwoordelijke manier om met contacten in de vrije tijd die invloed hebben op zijn rol als jeugdwerker.
6. De jeugdwerker moet zorgen voor een omgeving en een sfeer waarbinnen kinderen en jongeren zich veilig kunnen voelen.
7. De jeugdwerker onthoudt zich ervan kinderen en jongeren te bejegenen op een wijze die hen in hun waardigheid aantast. De jeugdwerker onthoudt zich van elke vorm van (machts-)misbruik of (seksuele) intimidatie tegenover kinderen en jongeren. Seksuele handelingen en seksuele relaties tussen de jeugdwerker en kinderen en jongeren zijn onder geen beding

geoorloofd. De jeugdwerker heeft de plicht – voor zover in zijn vermogen ligt – kinderen en jongeren te beschermen tegen schade en (machts-)misbruik.

8. De jeugdwerk zal tijdens activiteiten en daarbuiten gereserveerd en met respect omgaan met kinderen en jongeren en met de ruimte waarin ze zich bevinden. Indien nodig worden per activiteit nadere regels gesteld.
9. De jeugdwerker zal er actief op toezien dat deze regels worden nageleefd door iedereen die bij de kinderen en jongeren betrokken zijn. Indien de jeugdwerker gedrag opmerkt dat niet in overeenstemming is met deze gedragsregels zal hij de daartoe noodzakelijke actie(s) ondernemen.

De relatie van de jeugdwerker met de kinderen en jongeren

Basisprincipes

10. De jeugdwerker benadert de kinderen en jongeren als unieke en authentieke personen. Hij toont ten opzichte van iedereen gelijke bereidheid tot het aangaan van een professionele relatie.
11. De jeugdwerker respecteert elk kind en elke jongere ongeacht zijn filosofische, godsdienstige of ideologische overtuiging, in zoverre die niet strijdig is met de Verklaring van de Rechten van de Mens en het Verdrag van de Rechten van het Kind.

Richtlijnen voor pedagogisch handelen en groepswerk

12. De jeugdwerker is zich bewust van zijn invloed op het sociaal leerproces van kinderen en jongeren. Hij stimuleert hun competenties met het oog op volwaardige deelname aan de samenleving.
13. De jeugdwerker is een voorbeeldfiguur. Hij is zich bewust van zijn opvoedende rol naar kinderen en jongeren toe. Hij helpt hen beter inzicht te verwerven in hun gedrag en de mogelijke gevolgen ervan.
14. De jeugdwerker gaat positief om met conflicten en moeilijke situaties met en tussen kinderen en jongeren. Hij zoekt daarbij naar leermogelijkheden voor hen en voor zichzelf.
15. De jeugdwerker communiceert duidelijk over regels en afspraken.
16. De jeugdwerker begrenst grensoverschrijdend gedrag. Hij motiveert die regels tegenover het kind of de jongere en staat in voor de opvolging en re-integratie.
17. De jeugdwerker heeft respect voor de fysieke integriteit van de kinderen en jongeren en gebruikt geen geweld.
18. De jeugdwerker krijgt het respect van de kinderen en jongeren vanuit de vertrouwensrelatie die hij met hen opbouwt. Hij is niet structureel afhankelijk van derden om zijn positie te handhaven.

Richtlijnen voor het omgaan met individuele hulpvragen

19. De jeugdwerker wijst indien nodig op een correcte en warme manier door naar gespecialiseerde instanties. Hij volgt daarvoor de procedure van doorverwijzing van de organisatie. Hij signaleert tekorten in het hulpverleningsaanbod via zijn leidinggevende of verantwoordelijke.
20. De mate waarin de jeugdwerker kan ingaan op individuele hulpvragen hangt af van zijn opdracht en wordt vastgelegd in zijn taakomschrijving. Hij communiceert dat duidelijk naar de kinderen en jongeren.

21. De jeugdwerker erkent dat kinderen en jongeren wilsbekwaam zijn: kinderen en jongeren zijn in staat een eigen mening te vormen en zijn vrij om verantwoorde keuzes te maken. Een minderjarige van twaalf jaar of ouder wordt geacht in staat te zijn om zijn belangen redelijk te beoordelen¹². De jeugdwerkorganisatie respecteert de bewuste handelingen en keuzes van het kind of de jongere en respecteert ook het recht van de ouders om geïnformeerd te worden over fundamentele opvoedingskwesaties, binnen de wettelijke grenzen en in het belang van de minderjarige. De organisatie en haar jeugdwerkers ondersteunen kinderen en jongeren bij de afweging van belangen en mogelijke gevolgen, altijd met het doel vrijheid mogelijk te maken binnen een veilige context.

Relatie van de jeugdwerker met andere actoren

Het kind of de jongere als centrale actor

22. Voor de jeugdwerker staan de verantwoordelijkheid en de keuzevrijheid van kinderen en jongeren centraal. Hij probeert een open communicatie te creëren tussen hen en de voor hen relevante actoren, en dat steeds in het belang van de kinderen en jongeren.
23. De jeugdwerker laat de kinderen en jongeren zoveel mogelijk zelf communiceren. Hij zal hen daarin stimuleren en ondersteunen.

Discretieplicht

24. De jeugdwerker is gebonden aan discretieplicht: hij gaat discreet om met de vertrouwelijke informatie over kinderen en jongeren en hun omgeving. Hij geeft deze informatie niet door aan derden zonder hun toestemming. Het vrijgeven van deze informatie schendt het vertrouwen die kinderen of jongeren in hem stellen. Ze schendt ook de vertrouwensrelatie tussen het kind of de jongere en de jeugdwerker, die noodzakelijk is voor de uitvoering van zijn opdracht.
25. Er zijn uitzonderingen op de discretieplicht:
- Als het delen van informatie in het belang is van het kind of de jongere. Dan vraagt de jeugdwerker echter wel altijd vooraf toestemming aan het kind of de jongere¹³.
 - Als er sprake is van een noodtoestand: als de fysieke, psychosociale of seksuele integriteit van kinderen of jongeren op het spel staat.
 - Indien de wet de jeugdwerker daartoe verplicht: bij een ondervraging door een onderzoeksrechter¹⁴.
 - Indien er sprake is van een gewetenskwesatie of moreel dilemma voor de jeugdwerker of de organisatie.
 - Als de jeugdwerker of organisatie geschaad wordt.

¹² Gelijkaardig aan het 'Decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp' (7 mei 2004) waarbij een minderjarige bekwaam geacht wordt om zijn rechten uit te oefenen (recht op hulpverlening, instemming en vrije keuze, informatie en duidelijke communicatie, respect voor het gezinsleven, inspraak en participatie, toegang tot dossier, bijstand, privacy en een menswaardige behandeling). Het recht op instemming en vrije keuze en de dossierinzage oefent hij zelfstandig uit op voorwaarde dat hij tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat is, rekening houdend met zijn leeftijd en zijn maturiteit. Dat betekent dat men van de leeftijd van 12 jaar kan afwijken naargelang de maturiteit van het kind.

¹³ Een kind van 12 jaar wordt in staat geacht zelf te oordelen over zijn belangen. Als de jeugdwerker van mening is dat een kind niet zelf kan oordelen, beslist hij dat niet zonder overleg met zijn leidinggevende of verantwoordelijke, tenzij hoogdringendheid directe hulp vereist.

¹⁴ Daarvoor wordt een bevel afgeleverd door de onderzoeksrechter of is er een uitnodiging tot verhoor van het parket.

26. Tegenover ouders hebben jeugdwerkers geen discretieplicht. Zij hebben recht op informatie om fundamentele opvoedingsbeslissingen te nemen. De jeugdwerker weegt dat recht af tegenover het recht op privacy van het kind of de jongere. In sommige gevallen is het informeren van de ouders echter niet in het belang van het kind. De jeugdwerker overlegt daarover altijd eerst met zijn leidinggevende of verantwoordelijke, eventueel en indien mogelijk ook met het Aanspreekpunt Integriteit, tenzij dat niet mogelijk is wegens hoogdringendheid. Bovendien draagt hij niet meer informatie over dan noodzakelijk voor een goed begrip van de situatie.
27. De discretieplicht geldt ook tegenover collega's binnen de organisatie. De jeugdwerker kan vertrouwelijke informatie¹⁵ delen met teamgenoten onder volgende voorwaarden:
- Voorafgaand overleg met zijn leidinggevende of verantwoordelijke.
 - Hij beperkt zich tot de noodzakelijke informatie.
 - Hij deelt de informatie alleen met bevoegden en alleen indien het delen van informatie noodzakelijk is voor de uitvoering van hun opdracht.
 - De overdracht van informatie gebeurt bij voorkeur in een formele setting (teamverband).
 - De jeugdwerker brengt het kind of de jongere op de hoogte.
 - De jeugdwerker moet zijn leidinggevende of verantwoordelijke informeren en consulteren.
- Hij heeft de plicht om zijn beslissingen, die invloed hebben op het leven van kinderen en jongeren of op de organisatie, af te toetsen bij zijn leidinggevende of verantwoordelijke.
 - De jeugdwerking kan ervoor kiezen om een ouderbeleid op te zetten. De opbouw van de relatie met ouders vertrekt vanuit het perspectief van de kinderen of de jongeren. Jeugdwerkers hebben geen discretieplicht tegenover ouders, maar ook geen actieve informatieplicht. Als zij samen met hun leidinggevende of verantwoordelijke inschatten dat het doorgeven van informatie aan ouders ingaat tegen de belangen van de minderjarigen kunnen ze ervoor kiezen om dat niet te doen. Vanaf 12 jaar of ouder kunnen we veronderstellen dat het kind of de jongere in staat is om zijn belangen redelijk te beoordelen¹⁶. Hier gelden ook de uitzonderingen op de discretieplicht zoals hierboven omschreven. Ook hierbij geldt steeds dat de jongere daarin actief betrokken moet worden (met medeweten en toestemming van de jongere zelf, en bij voorkeur gecommuniceerd door de jongere zelf) indien er geen uitzondering van toepassing is.
 - Indien de politie informatie over kinderen en jongeren vraagt aan de jeugdwerker, verwijst hij door naar zijn leidinggevende of verantwoordelijke. Jeugdwerkers opereren sowieso binnen het kader van de wet. Wanneer mensen in gevaar zijn en je hebt daar weet van, ben je altijd verplicht om te helpen (rechtstreeks, via het contacteren van politie,...) indien dit kan zonder jezelf of andere in gevaar te brengen. Dit nalaten kan schuldig verzuim zijn.

Samenwerkingsverbanden met maatschappelijke instellingen zoals onderwijs, hulpverlening, politie, OCMW, enz.

¹⁵ Vertrouwelijke informatie is alle informatie die men verkrijgt in een vertrouwensrelatie met het kind, de jongere of zijn ouders; mondeling of door observatie (zoals bij een huisbezoek of een zwempartijtje). Als twee jeugdwerkers dezelfde vertrouwelijke informatie verkrijgen, delen zij deze informatie met elkaar, niet met collega's. Als een kind gedrag stelt dat voor iedereen in de werking observeerbaar is, is dat 'gedeelde' informatie binnen de werking. Er kan daarover binnen de werking gepraat worden.

¹⁶ Naar analogie met het 'Decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp' (2004).

28. Samenwerking met andere actoren moet het belang van de kinderen en de jongeren ten goede komen. Noch de jeugdwerker, noch de jeugdwerking kunnen meewerken aan een samenwerking die ingaat tegen de belangen van kinderen of jongeren. Ook in samenwerkingsverbanden vertrekken we vanuit het gegeven dat er discreet omgegaan wordt met vertrouwelijke informatie en dat deze in principe niet gedeeld wordt.
29. De jeugdwerker brengt betrokken kinderen (of ouders) en jongeren op de hoogte van lopende samenwerkingsverbanden¹⁷.

Gegevensverzameling

Veel werkingen beschikken over heel wat gegevens van hun kinderen, jongeren, maar ook ouders, leden, enz. De vernieuwde privacywetgeving legt daarbij strikte regels op voor de verwerking van persoonsgegevens. De Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG, of General Data Protection Regulation GDPR) heeft betrekking op het verzamelen, raadplegen, wijzigen, verspreiden, koppelen, publiceren, vernietigen, enz. van persoonsgegevens. Bij persoonsgegevens gaat het om alle gegevens van een geïdentificeerde of identificeerbare (natuurlijke) persoon: naam, foto's en geluidsopnames, adres, e-mailadres en telefoonnummer (ook je persoonlijke contactgegevens op het werk), rijksregisternummer, vingerafdrukken, leeftijd, geslacht, lichamelijke en psychische kenmerken, financiële situatie, bankrekeningnummer, geheime codes, gezinssamenstelling, geaardheid, vrijetijdsbesteding, lidmaatschappen, gerechtelijke gegevens, opleiding, beroep, enz.

30. De jeugdwerker volgt de GDPR: De jeugdwerker gaat te allen tijde transparant en eerlijk te werk en informeert de kinderen, jongeren en/of ouders op een begrijpelijke en correcte manier over zijn manier van werken. Hij geeft hen volledige informatie over wat er met ingewonnen gegevens gebeurt, welke gegevens gebruikt worden en waarom. De jeugdwerker informeert daarover voordat hij de eerste gegevens opslaat. De verantwoordelijke binnen de organisatie maakt bovendien een privacyverklaring op die op de website wordt gepubliceerd. Op deelnemings-, inschrijvingsformulieren of andere documenten kan steeds naar deze verklaring verwezen worden¹⁸.

Werken in team en verantwoordelijkheden tegenover de werking

31. De jeugdwerker is op de hoogte van de afspraken en houdt zich hier aan.
32. De jeugdwerker werkt loyaal mee aan de uitvoering en de ontwikkeling van de doelstellingen en het beleid van de organisatie.
33. De jeugdwerker toetst eigen opvattingen aan die van collega's en stelt eigen inzichten en beroepservaring actief beschikbaar.
34. De jeugdwerker meldt interne mistoestanden, zoals herhaaldelijke deontologische fouten van medejeugdwerkers of tekortkomingen van de organisatie, aan de bevoegde persoon (vertrouwenspersoon, leidinggevende, preventieadviseur, Aanspreekpunt Integriteit, ...) binnen de organisatie.
35. De jeugdwerker bespreekt met zijn leidinggevende of verantwoordelijke wat nodig is om goed te functioneren binnen de werking.

¹⁷ Informatie over gedrag van kinderen en jongeren in de werking blijft bij voorkeur binnen de werking. Indien de jeugdwerker het wenselijk acht dat men actoren buiten de werking daarvan op de hoogte brengt, consulteert hij altijd vooraf zijn leidinggevende of verantwoordelijke. Het delen van informatie moet duidelijk in het belang zijn van het kind of de jongere. Ze worden daarvan minstens geïnformeerd.

¹⁸ L. Tas, Scwitch, 2017

Bijlage III: voorbeeld van een gedragscode

1. De begeleider zorgt voor een omgeving en een sfeer waarbinnen het kind/de jongere zich veilig en gerespecteerd voelt.
2. De begeleider onthoudt zich ervan het kind/de jongere te bejegenen op een wijze die het kind/de jongere in zijn waardigheid aantast.
3. De begeleider dringt niet verder door in het privéleven van het kind/de jongere dan functioneel noodzakelijk is.
4. De begeleider onthoudt zich van elke vorm van seksuele benadering en misbruik ten opzichte van het kind/de jongere. Alle seksuele handelingen, contacten en relaties tussen begeleider en het kind/de jongere tot 18 jaar zijn onder geen beding geoorloofd en worden beschouwd als seksueel misbruik.
5. De begeleider mag het kind/de jongere niet op zodanige wijze aanraken, dat deze aanraking naar redelijke verwachting als seksueel of erotisch van aard ervaren zal worden.
6. De begeleider zal tijdens trainingsdagen, kampen, reizen, uitjes en dergelijke zeer terughoudend en met respect omgaan met het kind/de jongere en de ruimtes waarin zij zich bevinden, zoals de kleedkamer of hotelkamer.
7. De begeleider heeft de plicht het kind/de jongere naar vermogen te beschermen tegen vormen van ongelijkwaardige behandeling en zal er actief op toezien dat de gedragscode door iedereen die bij het kind/de jongere is betrokken, wordt nageleefd.
8. Indien de begeleider gedrag signaleert dat niet in overeenstemming is met deze gedragscode en bij vermoedens van seksueel misbruik, is hij verplicht hiervan melding te maken bij de daarvoor aangewezen persoon, namelijk de API.
9. De begeleider krijgt of geeft geen (im)materiële vergoedingen die niet in de rede zijn.
10. In die gevallen waar de gedragscode niet (direct) voorziet, of bij twijfel over de toelaatbaarheid van bepaalde gedragingen ligt het binnen de verantwoordelijkheid van de begeleider in de geest van de gedragscode te handelen en zo nodig daarover in contact te treden met een andere begeleider, hoofdlerider of de API.

Bijlage IV: voorbeeld van omgangsregels

1. Ik accepteer en respecteer de ander zoals hij is en discrimineer niet. Iedereen telt mee binnen de kerkelijke gemeente.
2. Ik houd rekening met de grenzen die de ander aangeeft.
3. Ik val de ander niet lastig.
4. Ik berokken de ander geen schade.
5. Ik maak op geen enkele wijze misbruik van mijn machtspositie.
6. Ik scheld niet en maak geen gemene grappen of opmerkingen over anderen.
7. Ik negeer de ander niet.
8. Ik doe niet mee aan pesten, uitlachen of roddelen.
9. Ik vecht niet, ik gebruik geen geweld, ik bedreig de ander niet, ik neem geen wapens mee.
10. Ik kom niet ongewenst te dichtbij en raak de ander niet tegen zijn of haar wil aan.
11. Ik geef de ander geen ongewenste seksueel getinte aandacht.
12. Ik stel geen ongepaste vragen en maak geen ongewenste opmerkingen over iemands persoonlijk leven of uiterlijk.
13. Als iemand mij hindert of lastig valt dan vraag ik hem/haar hiermee te stoppen. Als dat niet helpt vraag ik een ander om hulp.
14. Ik help anderen om zich ook aan deze afspraken te houden en spreek degene die zich daar niet aan houdt op aan en meldt dit zo nodig bij de leiding.

Bijlage VI: het vertrouwenscontract

Bron: <https://www.uitdemarge.be/webshop/deontologische-code/>

“Wat je voor me doet zonder mij, doe je tegen mij”

Het vertrouwenscontract

Kinderen en jongeren geven jou vertrouwen.
Respecteer hen!

? Vind jij dat je informatie moet delen in het belang van het kind of de jongere?

Vraag hen **ALTIJD** vooraf de toestemming.
Overleg met je coördinator.

? Vraagt de school of de hulpverlening om informatie “om beter met het kind te kunnen werken?”

Draai de vraag om: “Waarom vraag je het zelf niet aan het kind?”

? En in team?
Need to know of nice to know?

Persoonlijke informatie deel je alleen na overleg met je coördinator, en alleen met bevoegden.
Breng altijd eerst het kind of de jongere op de hoogte!

Vertrouwelijke informatie die je van kinderen en jongeren krijgt, deel je **NIET** met derden.

Jeugdwerkers hebben discretieplicht.

!

Uitzonderingen

- noodtoestand
- wetenskwestie
- schade aan jezelf of aan de werking
- gerechtelijk onderzoek
- ouders: recht op info om fundamentele opvoedingsbeslissingen te nemen
- belang van het kind

Vertrouwenscontract

Als jeugdwerkzorgwerker krijg je het vertrouwen van de kinderen en jongeren met wie je werkt, en ook van hun ouders. Zij vertrouwen erop dat de informatie die je van hen krijgt bij jou blijft, dat je die niet deelt met anderen zonder hun toestemming. Praat er dus niet over met familie of vrienden, collega's, leerkrachten of politie, ... Door te werken met die kinderen en jongeren sluit je een vertrouwenscontract. Het schenden van dat contract kan leiden tot ontslag. Dat heet ook discretieplicht.

Wat is 'vertrouwelijke informatie'?

Alle informatie die je als werker krijgt danzij je vertrouwensrelatie met kinderen of jongeren, de ouders of de voogd. Het gaat zowel om informatie die je van jou vertelt als om informatie die je verneemt uit observatie (bijvoorbeeld tijdens een huisbezoek of een zwempartij).

MAAR

Overleg altijd eerst met je coördinator. Beperk de overdracht van informatie tot wat echt nodig is voor een goed begrip van de situatie.

Discretie is de regel, maar er zijn uitzonderingen:

1. Belang van het kind. Als het delen van informatie in het belang van het kind of de jongere is, maar oordeel niet te vlug en overleg met je coördinator. Vraag het kind of de jongere altijd vooraf om toestemming. Een kind van 12 jaar kan al redelijk goed zelf oordelen over zijn belangen.
2. Als er sprake is van een noodtoestand. Als het echt gaat om fysiek of seksueel gevaar staat niet reageren gelijk aan 'schuldig verzuim'.
3. Bij een getuigenis in rechte, dus op vraag van de rechter, het parket of een parlementaire onderzoekscommissie.
4. Als jij of jouw organisatie schade lijdt.
5. Als jij of jouw organisatie voor een gewetenskwestie staat. Als je weet hebt van zaken waar mee je niet in het rechte komt als je zwijgt.

Ter informatie: iedereen is gebonden aan de burgerlijke aansprakelijkheid: als je getuige bent van een misdrijf, moet je dat melden. Dat is een morele plicht, hoewel het nalaten niet strafrechtelijk vervolgbaar is.

6. Kinderen en jongeren hebben recht op privacy, ook tegenover hun ouders, maar dat recht moet afgewogen worden tegenover het recht van ouders op informatie om fundamentele opvoedingsbeslissingen te nemen. Als het ingaat tegen het belang van het kind, wordt er geen informatie gedeeld met ouders.

Jeugdwerkers hebben discretieplicht.

Vertrouwelijke informatie die je van kinderen en jongeren krijgt, deel je NIET met derden.

Het vertrouwenscontract

Kinderen en jongeren geven jou vertrouwen. Respecteer hen!

Vragen van politie

Als de politie informatie vraagt over kinderen of jongeren verwijst je altijd door naar je coördinator.

Vertrouwenscontract binnen de organisatie

Je bent ook gebonden aan je discretieplicht tegenover collega's in de organisatie. Je kan vertrouwelijke informatie delen met teamgenoten, maar overleg eerst met je coördinator. Is het echt nodig om informatie door te geven?

Beperk je tot de noodzakelijke informatie.

Deel de informatie alleen met bevoegden: collega's voor wie de informatie echt noodzakelijk is voor de uitvoering van hun opdracht. Zorg ervoor dat niet-bevoegden niet meeluisteren.

"Ik weet niet wat ik wel en niet mag zeggen. Ik moet morgen nog met de jongeren kunnen werken. Zij zullen het niet appreciëren dat ik informatie doorspeel aan de politie. Neem contact op met mijn coördinator."

Altijd breng je het kind of de jongeren daarvan op de hoogte

Waarom? Het kind of de jongere vertrouwt jou en deelt vertrouwelijke informatie met jou, niet met je collega's. Wil je daarover iets vertellen aan je collega's, vraag dan eerst toestemming of breng het kind of de jongere er minstens van op de hoogte. Zo weet hij wie in de werking op de hoogte is van zijn zorgen en kunnen alle jeugdwerkzorgwerkers bovendien een authentieke relatie aangaan met de kinderen en jongeren.

Informatie over gedrag van kinderen in de werking

Als twee jeugdwerkzorgwerkers dezelfde vertrouwelijke informatie krijgen, delen zij die informatie met elkaar, niet met collega's. Gedrag dat voor iedereen in de werking observeerbaar is, is 'gedeelde' informatie in de werking. Binnen de werking kan men erover spreken.

Als je meent dat je actoren buiten de werking daarvan op de hoogte moet brengen, overleg je altijd eerst met je coördinator. Delen van informatie kan alleen in het belang van het kind en je informeert altijd het kind vooraf.

Lees meer over deontologie in het jeugdwerkzorgwerk in onze deontologische code en de handleiding voor leidinggevendenden.

Bijlage VII: Voorbeeld van een veiligheidsplan

Mijn Safety Plan

 <p>Dit geeft aan dat ik aan zelfmoord denk</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	 <p>Dit kan ik doen om rustiger te worden.</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
 <p>Hier vind ik afleiding.</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	 <p>Hier ben ik veilig.</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
 <p>Hier vind ik professionele hulp.</p> <p>Algemeen noodnummer: 112 Extra noodnummer:</p> <p>Antigifcentrum: 070 245 245 </p>	
 <p>Hier kan ik terecht als ik het moeilijk heb.</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	

Voor het volledige veiligheidsplan met extra informatie rondom het (samen) invullen, vind je op <https://www.zelfmoord1813.be/sites/all/themes/zelfmoord1813/files/safetyplan-invullen.pdf>

Bijlage VIII: Nuttige literatuur en links

Over de begeleidershouding:

https://www.scoutsengidsenvlaanderen.be/files/2014_jvz_publicatiebegeleidingshouding.pdf

Normatieve lijst van gedragen per leeftijdscategorie ingedeeld volgens het vlaggensysteem:

https://www.sensoa.be/sites/default/files/digitaal_materiaal/uitgebreide-normatieve-lijst_0.pdf

Specifieke preventie maatregelen om seksueel grensoverschrijdend gedrag bespreekbaar te maken:

- WOW: <https://www.pimento.be/wp-content/uploads/2019/07/WOW.pdf>
- Space: <https://www.pimento.be/wp-content/uploads/2018/01/2018-Pimento-Space-werkvormenbundel.pdf>

Over de No Blame – aanpak:

https://tumult.be/sites/default/files/downloads/brochure_no_blame.pdf

Over zelfmoord bij jongeren:

- <https://www.zelfmoord1813.be/sites/default/files/Jongeren.pdf>
- <https://www.zelfmoord1813.be/publicaties/producten/zelfdoding-het-jeugdwerk-infofiches-ter-preventie>
- <https://www.zelfmoord1813.be/su%C3%AFcidepreventiebeleid/su%C3%AFcidepreventiebelid-het-jeugdwerk>